

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

V.

Издава почетком свакога мјесеца од 2—2½ табика — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у заједну, шаљу се на уредника у Котор (Са таго) Писма пак треба да буду франкирана и власт ручнијем потписом утврђена ради знања од куда долазе; ма и не било потписа на дошле ма — Предиша се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

II.

І Д И О.

ЗА БОГОСЛАСВЈЕ И ДУШЕВНУ ПОУКУ.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
СЕДАМ ТАЈНА НОВОГА ЗАВЈЕТА.
CRNE GORE ĐURĐE
С рускога превео М. М.
CRNOJEVIĆ

VII. Тајна Јелеосвећења.

Учење о Јелеосвећењу — Елосвеще-
шю — (уљесвећењу) одривено.¹⁾

Најпосле, Христос је уста-
новио још једну тајну, која у
цркви постоји, и која је нарочи-
то опредјељена ради тога, да би
служила, као духовна љекарија,
противу тјелесних немоћи, прем-
да она истодобно љековиту силу
може једнако простријети и на
немоћи душевне; исто, као што
и тајна покајања, лијечећи ду-
шевне немоћи, неким посредним
начином такође може помоћи
лијечењу и тјелесних немоћи.
То је дакле тајна Јелеосвећења,

или као што је она у послани-
ци источних патријарха названа
тајном светога уља (масла.)

Учуство за ову тајну, као
што се има мислити, дано је би-
ло од самога Спаситеља још у
оно вријеме, кад је Он шаљући
на проповијед дванајесторицу
изабраних Својих ученика, изме-
ђу осталог дао им власт и за-
повјед, да лијече сваку болест
и сваку немоћ (Мат. 10. 1—8,) к
томе додао је и ово: да они
при обављању тијех дужности
болесне мажу уљем. И тако по
јасноме свједочанству евангели-
ста Марка, свети апостоли у ври-
јеме своје проповиједи: „мазаху
масломъ многи недужныи и исцѣ-
льваху“ (Мар. 6, 13.) По томе

1) Народ зове ову тајну „свештањем масла.“
Уред.

разумије се, они су и поступали сљедујући томе, не по својој личној увиђавности, него по строгоме смислу, дане им од Христа заповједи.

Као што је Спаситељ апостолима наредио, да болеснике помазују освећенијем уљем, тако им је исто посла наређено било, да тај св. обред свагда чувају, и да га у подобним случајевима обављају, и то, како они, тако и њихови пријамници — пастири цркве.

Да је збиља та заповијед Спаситељева у самој ствари и постојала, у томе имамо јасно и отворено свједочанство једнога из самијех очевидаца и познаваоца Спаситељевих св. Апостола Јакова, који је, као и сви апостоли добро знао, да је Христос установио, да се у цркви обављају св. Божествене тајне. Он у својој саборној посланици, управљеној свијема вјернијема пише: „Болитъ ли кто во васъ; да призоветъ Пресвѣтеры церковныя, и да молитву сотворятъ над нимъ, помазавше его елеемъ, во имя Господнѣ. И молитва вѣры спасетъ болющаго и воздвигнетъ его Господь: и аще грѣхи сотворилъ естъ отпустятся ему.“
 Јак. 5 14—15.)

Из наведенијех ријечих Ап. Јакова види се, да он даје, не само савјет, него и заповјед, да би се болесници ради излечења својијех болести обраћали к свештеницима, који, и ако нијесу, као њеки нарочити лекари имали каквога особитога дара ље-

чидбе, али опет могли су њеким другим начином болеснога излечити, а то, кроз молитвено уљепомазане. Апостол Јаков, даје ову заповијед, али не сам од себе, ни од своје стране, него у име Христово, као Његов слуга и носиоц Његове Св. воље, као што то и сам очитује при почетку своје посланице: „Јаков Богу и Господу Исусу Христу рабъ.“ (Јак. 1. 1.)

Осим тога, Он је без сваке сумње знавао, да је та заповијед Христова позната била пастирима свију цркава, и по томе он је свакога болесника, ма ђе било, да се он налазио, савјетовао, или боље рећи, захтијевао од њега да би он присуствовао у његовој близини налазио се свештенике црквене, који су били у дужности, стајало, да му дају та позив дођу, и по познатој им установи, над њим сврше потребно с молитвама уљепомазане. Тој мисли још бољу силу даје, употребљени израз апостола, који је намијењен и управљен имајућему се свршити уљепомазану: „во имя Господнѣ,“ који израз има једнаку силу, као да је рекао: „во имя Христово;“ почем је без сваке сумње знавао, да су сви пастири, који су имали бити позвани, да освете уљепомазане дужни били знати, да се оно има свршавати и освештавати, не другијем којијем начином, него у име Христово, а по томе сљедователно и потпуно сагласно са вољом, или заповијешћу Христовом.

Таквијем начином, из разгледанаго нами мјеста Ап. Јакова, без сваке о томе двојбе, постаје нам очевидно и јасно, да је тајна уљеосвећења била установљена од самога Спаситеља Исуса Христа, па било то за вријеме Његовога земнога живота, или после Његовога Ускрснућа, кад је Он о установљењу своје цркве, давао апостолима нужна упуства и наредбе, по томе, то је потпуно било познато, како свима апостолима, тако и свима пастирима црквенима.

Приведене ријечи Апостола Јакова служе нам, као основ, да је Спаситељева наредба о тајни уљеосвећења имала бити позната свима Апостолима, односно свима њиховима пријемницима и по томе, да ова св. тајна уљеосвећења припада броју других црквених Христом установљених тајни.

Овдје, пређе свега, јасно је означена њена видима страна, која се закључава у помазању тешко болеснога, (премда не у толико, да он не би могао к себи позвати свештенике) уљем, и то, у помазању, не простоме, него у помазању, које има бити саједињено с молитвом и вјером, које му даје карактер освећенога чина. Такви његов карактер, још боље опредјељава се тијем, што се то, по апостолима имало свршавати, не од кога другога, него од једнијех свештеника црквених, под именом којих, ушљед онога, што су се имали позвати, они, те су се у најбли-

жему растојању, до мјеста, где је становао болесник налазили, по чему преимућствено могу се разумјети Свештеници (пресвџтери;) али по томе немогу се искљученй замислити ни Епископи, који управљају са презвитерима, и који су се у апостолско доба и презвитерима називали.

Што се тиче невидиме, или благодатне стране свештенодјелства уљепомазања, то њу апостол слика, са овијема ријечима: „и молитва врџи спасетъ болющаго; и воздвигнетъ его Господъ, и аще грџхи сотворилъ естъ отпуститъ се му“ (Јак. 5. 15.) То је управо главно, што жели и очекује болесник од чина тога освџења, то јест, да се излијечи и устане са боничке постеле. По такве жеље и очекивања имају бити пријемници се молитвом вјере, а сљедствено и потпуном преданошћу вољи Божијој, која сагласно са свијема благијема намјерама, једнако може болесноме дати исцјељење, а може га и лишити тога.

Али било у једноме или у другоме случају, нигда не одступа од одређенога вољом Божијом опћега закона смрти, које је на другоме мјесту, показао исти апостол Јаков, изразивши се тако о овоме: „каја бо жизнь ваша; пара бо естъ, яже въ малъ является, потомъ же исчезаетъ“ (Јак. 4. 14.)

Ка тјелесноме излечењу, које се уљепомазањем болеснику даје, по апостолима Јакову придружује се и душевно лијечење, и то,

опроштење онијех грјехова, за које он није успио, да се за њих на вријеме покаје, него су остали и нашли су се с њим заједно на његовој боничкој постељи. Само по себи постаје разумљиво, да су ово црте такве врсте, које јасно показују, да је уљеосвећење блиско и сродно другијема Богом установљенијема тајанствено-благодатнима свештенодјеиствијама, те дају тврду основу, да се оно уврсти са осталима црквенима тајнама.

Учење црквио-отачтвено у прва три вијека хришћанства.

Поред свега тога, што је апостол Јаков, тако јасно учио, да је у апостолска времена постојала тајна уљеосвећења, ми ипак, доста мало знамо о њој, у прва три вијека хришћанства. Но за то баш не може се мислити, као, да о њој бајаги нијесу знавали црквени оци тога периода, или као, да се она збиља у то доба није практиковала у цркви. А што пастири тога времена нијесу о њој толико расуђивали и спомињали је, то је било за то, што им на то, противници хришћанства нијесу давали повода, да што више о томе говоре и расуђују. Али ништа зато, ми опет у овоме периоду имамо неколико свједочанства односно ове тајне, на која овдје и обраћамо пажњу.

Тако св. Иринеј разложивши, како су Гностици у његово доба, на различне начине изопачавали, како спољни, тако и унутрашњи смисао и значај ње-

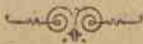
ких хришћанских тајанства, као крштења и миропомазања, које су они називали „искуљујућима,“ и к овоме додаје сљедеће: „Њеки искупљују оне, који се налазе при самоме исходу и на концу живота, јер њеки од њих помјешавши уље с водом излијевају га на њихову главу; а други пак на болесне излијевају миро и воду употребљавајући опће призивање, да би тако њихов дух (душа) прешао невидимо остављајући тијело у створеном свијету.“ У овоме, што је овдје Иринеј изложио, као обред, кога Гностици над својима умирајућима врше представља се, њихово, премда изопачено улепомазање, које су они и ако изопачено обављали узевши га из обичаја хришћанства. Ово, ако неким тимогредним начином, али опет, даје нам неко свједочанство, да је збиља у ствари постојало, и да се у древној хришћанској цркви употребљавала тајна улепомазања.

Ориген пак поближе дотиче се ове тајне, и тако поводом набрајања разнијех начина, опроштења грјехова, о њој пишући говори, и доводи у свезу са покајањем: „има — вели — још и седма врста опроштења грјехова кроз покајање, — начин — трудни и тешки, кад грјешник са сузама умива постељу своју, и сузе му служе, као храна дању и ноћу, па кад се он не стиди свештенику Божему открити гријехове своје, иштући од њега лијек, који спасава...

при чему испуњава се и оно, што је рекао Апостол Јаков: „болитъ ли кто во васъ, да призоветь презвитеры церковныя, и да возложатъ на него руки, помазавше его елеемъ во имя Господнѣ. И молитва вѣры спасеть болящаго, и воздвигнетъ его Господь, и аще грѣхи сотворилъ есть опустытятся ему“ (Јак. 5, 14—15.) Премда Ориген овдје уљепомазане ставља у једну исту врсту одпуштења грѣхова са покајањем, из овога постаје јасно само то, што га је Он признавао за освећени чин, који је по своме значењу, и по својој великој важности наличио на тајну покајања; али по овоме не може се мислити, као да је Он признавао за освећени чин, који је по своме значењу, и по својој великој важности наличио на тајну покајања; али по овоме не може се мислити, као да је Он, те двије тајне, међу собом мијешао и састављао. На другима мјестима (као што смо ми то већ виђели, при излагању његова учења о покајању), ће је он говорио о покајању и његовијема својствима, нигђе није напомињао о уљепомазану, које не би могао мимоићи, кад би био мислио, да је уљепомазане

дио покајања. Осим тога онамо, ће се он дотиче уљепомазане казујући о томе, како су по њекоме старозавјетноме обреду у предхришћанско доба кропили пшенично брашно уљем, ево што опажа: „свака душа има потребу од уља божанственога милосрђа, и нико не може оставити овај живот, ако не би имао присутност уља небеснога помиловања.“ Овакво опажање само собом наравно представља мисао, да је тајна покајања била посве различна од тајне уљепомазане. Што је Ориген уљепомазане доводио у свезу с покајањем, то се јаснава тијем, што је у старозавјетноме времена бивало, као што тајна и данас бива, да се обије тајне, т. ј. покајање (исповјед) и уљепомазане (масла) над болесником једно иза другога узасобице обављају.

Међу тијем у установама апостолским наоди се и молитва, која се односи к чинопослуживству уљепомазане, у којој се је свештеник, који тајну обавља дужан био молити о томе, да би Господ, освећеноме уљу даровао силу, за укрјепљење здравља болесникова, и за излечење његове тјелесне болести.

ЦРКВЕНО-ИСТОРИЈСКА ПРИЧАЊА О ВАСИОНСКИМ САБОРИМА.

(Руски написао Т. Четиркин, превео Л. Б.)

(Наставак.)

Четврти васионски сабор.

Наскоро послѣ трећег васионског Сабора породило се у Цариграду нове религиозне смутње. Благочастиви епископи, који су жељели добра и мира цркви, клонише се богословских препирака, које су толико опасне за хришћанску љубав; они су знали, колико те препирке праве узајамне мржње, како оне често служе изликом на постигнуће себичних цијељи, оруђем пизме и честољубља. Но, на жалост, нађе се ипак епископа, који ради својих личних интереса и да заху и потпомагају у овим немире.

Такав бјеше александријски патријарх Диоскор; он је завидио првенству Цариградског патријарха, премда то првенство није било скопчано с никаквом влашћу; те је употребљавао сва средства, како би њему припала слава и углед. Издавајући се за ревносног заштитника истине, он се уердно старао да нађе ма и најмање трагове јереси, те је непрестано износио разне потворе на епископе, осуђујући час једног, час другог. Наскоро се је тај тобожњи заштитник васионског православља истакао као прави заштитник јеретичког учења те проузрочи саблазан у цијелом хришћанском свијету.

У једном цариградском манастиру живио је у то вријеме

архимандрит Евтихије, који се показа ревноним противником Несторијевим. Но опровргавајући лажну науку Несторијеву, сам паде у противну крајност и стаде тврдити, да је у Господу Исусу Христу човечија природа сасвим уништена Божанством, и према томе да треба признавати, да је у Њему само једна Божанска природа. О тој јереси најприје је споменуо на цариградском помјестном сабору Евсевије, еписком града Дорилеје у Фригији. Цариградским патријархом бијаше тада Флавијан, који је био смирен и мирољубив. Он не хтједе замећати кавге, јер је знао, како је лако у таквом апсурдном питању сваком непромишљеном изразу натурити значај јереси, па се је, из бојазни да се тако не наруши недавно васпостављени мир у цркви, свакајаско старао, да на лијеп начин приведе Евтихија к спознању свога неправилног мишљења; но све бјеше у залуд, и сабор мораде примити тужбу против Евтихија и позвати га на одговор.

Евтихије не хтједе доћи на сабор, изговарајући се, да њему не пристоји ни ногом крочити изван манастира, куда се он, избјегавајући свјетску вреву, повукао више као мртвац, него као жив. Сјем тога јасно је он жалио на Евсевија зато, што га је он пред сабором оптужио више из мржње, него ли из обзира бла-

гочашћа. Оци по други пут позваше Евтихија са саборним посланицама преко двојице пресвитера — Масне и Теофила. Монаси, бојећи се за свога архимандрита, хтједоше обманути посланике, рекавши им, да је Евтихије тешко болестан; но кад дознаше од пресвитера, да нема ништа опаснога, одмах их приведоше к њему. Евтихије се стаде извињавати својом дубоком старошћу, и објетом монашке самоће, којег не може нарушити, па пређе и на разговор о јереси, које се је он потајно држао. Посланици се вратише без икаква успјеха. Позваше Евтихија и трећи пут. Но кад су посланици били на путу, дође на сабор други архимандрит, Аврам, с намјером да заштити Евтихија и да се у име његово окрета на сабору. Међутим, Евтихије је обећао да ће и сâм доћи, но замоли, да му се да седам дана рока, да поправи своје нарушено здравље.

У то вријеме притече он лукавствима и подмуклијем пријеварама: т. ј. он се обратио неком у човјеку сасвим блиском к императору Теодосију, евноку Хризантију, који је стојао у пријатељским одношајима са Евтихијем, који га је и крстио и напитао својима заблудама. Сјем тога, мрзио је евнух Хризантије патријарха Флавијана зато што му Флавијан приликом свога посвећења није дао новаца него му је на потраживања његова одговарао, да се црквени новци имају употријебити или на потребе

црквене или на сиромаше. Па зато је евнух и савјетовао императору, да области патриција Флорентија да присуствује на сабору, „да не би црква претрпјела какве год штете.“ Налог императоров о том предмету саопштио је сабору велики секретар, с којим је уједно дошао и Евтихије, окружен не само мноштвом монаха, но и наоружанима тјелохранитељима и преторијалским војницима. Евтихије је на сабору на стављена му од стране епископа питања одговарао двосмислено, и љуто је презирао Флавијана, но бјеше ухваћен у јереси и одлучен од свештенодјелства, те лишен управе над манастиром и изопћен из друштва црквеног и славног. Ту саборску одлуку утврдише 30 епископа и 20 манастирска настојатеља својим потписима.

Но Евтихије се није покорио саборном ријешењу. Он је употријебио све силе, лукавства и преваре, да би само свргнуо осуђење. Прије свега, он је поставио на раскршћима објаве а и сâм је јавно разглашавао, да је сабор поступао неправедно; затим је писао к папи св. Лаву великому, да је у Цариграду оживјела јерес Несторијева, да су на њега напали лажним клеветама, да је он потиштен, да је убијен а није ни саслушан на сабору. Но папа је сазнао за право стање ствари од патријарха Флавијана, и у писмима је изложио науку цркве о сједињењу двају природа у Христу: Божанствене и човјечије; а то

изложење осуђивало је мишљење Евтихијево.

Но Евтихије је имао многе заштитнике на двору; на његовој страни бјеше царица Евдокија и гоменути евнух Хризантије. Евтихије нађе себи такође усрдног савезника и у Диоскору, патријарху александријском, који бјеше рад да устане против Цариградскога патријарха. Тај човек, који је одбацио *добру савјест* (I. Тим. 1, 19.), и који је обезчастио себе прљугом и другим породама, које је умио скривати под образином благочашћа и светости, пружио је руку помоћи упорном јеретику Евтихију, и добивши императора Теодосија на своју страну, настојавао је о том, да се пошто **NACIONALNA** захтјевају сазив **ВЕРНОСТ ЕКА** бора, да га мржње **СРНЕГОРЕ** сидуе црква униште вишим авторитетом цркве т. ј. сабором.

Император Теодосије, који је припадао партији Диоскоровој, заповједи, да се састане сабор у Ефесу, (449 г.). Туна се сакупише Диоскор александријски с Евтихијем, Домн антиохијски, Јувенал јерусалимски, Флавијан цариградски са 130 епископа. Папа Лав вел. посла такође своје легате — Фулијана, епископа путогскога, свештеника Рената, ђакон Иларија и нотара Дулцатија с посланицом Флавијану и сабору, у којима је изразио праву вјеру против лажног умовања Евтихијева. Сабор је отворен у Ефесу, у храму Пресвете Дјеве Марије, 4. августа 449. г. Предсједником сабора бјеше Дио-

скор: судбина патријархова бјеше ријешена. Диоскор је имао на расположењу чету наоружаних војника; довео је до 1000 калуђера, који му бијаху одани; у народу је распрострбо глас, да Флавијан и његови приврженици дијеле једнога Господа Исуса Христа на двоје. Диоскор признаде лажну науку Евтихијеву за праву; некоји епископи изјавише жељу, да се прочита папина посланица; али Диоскор тога не допусти, но сврже Флавијана цариградскога и Досина антиохијског као јеретике; пријетњама принуди епископе да се сагласе с његовим одлукама; неки бијаху присиљени, да потпишу своја имена на бијелој записаној артији. Сваку ријеч Диоскорову примише присталице. Оне с громким одобравањем прихватила се она у акта, као одлука сабора; а приговоре нијесу ни слушали, но су их наглушивали виком и дреком. Флавијан једва подиже глас, да приговори против незаконитог поступања, кад ал' Диоскор позва војнике, који уђоше с оружјем, батинама и ланцима, и заједно с калуђерима навалише на св. патријарха Флавијана; сви су они викали, да треба сажећи или на двоје расјећи јеретике, који се усуђују на двоје дијелити Христа. Патријарх Флавијан задобио је толико тешких рања, да је за неколико дана умро у затвору од љутих болова. На мјесто умрлога мученика позван бјеше ђакон Анатолије, који је служио код Диоскора и склоњен

био јереси Евтихијевој. Диоскор је и папу одлучио од цркве. Усред шума и ларме свршио се овај незаконити сабор, који је заслужено обиљежен именом: *ефеским разбојничким* или *ефеским разбојничким сабором* (*latrocinium efessinum*).

Папа Лав, сазнавши од ђакона Иларија за онакву напаст која постиже цркву, с правим сакрушењем оплакао је смрт Флавијанову, разорење цркава, пропаст вјере и славу јереси. Прије свега он је похитао да сазове сабор у Риму, на ком је осудио и одбацио све, што бјеше доказано на том незаконитом сабору ефеском; затим је причео писати посланице источном императору Теодосију и сестри његовој Пулхерији, наговарајући их, да сазову други сабор, који би уништио срамоту, која бјеше дозвољена у Ефесу.

Папа, да би боље успјео у својој намјери, одлучи да се заради посредовања обрати западно-римском императору Валентијану. Валентијан с матером својом Галом Плакидом и супругом Евдокијом дође у то вријеме у Рим, да се поклони првоврховнима Апостолима. Папа, у пратњи многијех епископа, изађе у сусрјет царским супрузима; с тугом приповиједи он о разбојништву Ефеског сабора тако, да је царица просузила. Папа умоли Валентинијана, да би заповиједио да се сазове други сабор, који би осудио све, што је незаконито учињено на сабору у Ефесу. Но Теодосије, заведен обманом и сплет-

кама Евтихијевима, оста непоколебив. Шта више он је јавним законима осудио Флавијана и заповиједио, да се ефески сабор признаје равним Никејском. У осталом, он наскоро умре, не оставивши иза себе наслједника, те већ сестра његова Пулхерија и супруг њезин император Маркијан сазваше год. 451. *четврти васионски Сабор у Халкидону*.

Саборске сједнице обдржавале су се у цркви св. мученице Јефтимије; присуствовало је 630 епископа, а пресједником бјеше патријарх Анатолије, прејамник св. Флавијана. На сабору је присуствовао и сенат и неколико виших достојанственика, које је осудио император. Прије свијех говорили су римски легати-епископи: Пасхалин лимебетански, Јулијан аскулански, Јулијан цезарејски, пресвитер Бонифатије. Они изјавише, да није у реду, да Диоскор александријски, којему се има судити, сједи у сабору с другијем епископима те да суди другима. Кад се о том повела ријеч, то Евсевије дорилејски донесе на сабору писмену представку у којој бијаху побројана сва недјела ефеског разбојничког сабора. И кад она би прочитана, то оци сабора признаше, да су главне коловође тога недјела били Евтихије и Диоскор, те посљедњи бјеше удаљен из сабора.

Послије неколико дана започе ново засједање, на ком бјеше јавно прочитан никејски и цариградски символ; а по том буду прочитане и посланице

Ђирилове к Нестору и Јовану антиохијском, а и посланица папе Лава к патријарху Флавијану. И кад га саслушаше епископи, рекоше: „тако је учио, као Лав, апостол Петар; тако су учили сви апостоли!“ Диоскор који је био поражен тим, што су му недјела доказана, није присуствовао ни другом а ни трећем засједању; но пошто су га потребовали на суду поводом представке Евсевијеве, то су га по наредби отаца, позивали на сабор по епископима Константину, Ананију и Атику. На тај позив он одговори да су му ликтори ¹⁾ забрањују излазити чак и из собе. А кад му је начелник ликтора дозволио да може на сабор отићи, то ипак не хтједе да се јави на сабору. Потом одоше још два епископа по њиме, а то су били Кекропије и Руфин. Но он и послије тога — нимало се не стидећи — не хтједе се одазвати позиву, изговарајући се тобоже на своју болест. Међу тијем неколико лица из Александрије, пуштенијех на сабор, изложише на писмено неколико најглавнијих пријеступа, које почини Диоскор, а наиме, да су им опустошена поља, попаљена љетина, обевчашћене дјевојке, оскрврњена супрушка вјерност и почињена друга недјела те врсте. Тада оци сабора и по трећи

пут позваше тога човјека, но, као и прије, без успјеха. Тада римски легати, набројивши све пријеступе, због којијех је и по свједочанству александријскијех тужитеља и по актима ефеског сабора био кривцем Диоскор, у име папе Лава објавише, да је Диоскор лишен епископског достојанства и права свештенодјелствовања. Предсједник сабора патријарх Анатолије и сви остали епископи потврдише ту одлуку, о којој бјеше обавијешћен император Маркијан и царица Пулхерија, и која бјеше јавним едиктима обнародована и саопштена цркви александријској.

Пошто је Диоскор осуђен, он се занимао изложењем свог вјероучења. При том врло многи епископи изјавише, да су они, натерани од Диоскора да се морали говорити и писати оно, што није требало, и чистосрдачно замолише, да им се опрости та њихова погрјешка. Услијед тога бјеше им заповјеђено, да сваки поједини од њих засебице напише своје исповједање вјере. И они написаше и опрости им се гријех. Затим су расправљали о саставу обрасца вјере, да би тако у једно сакупили све цркве. У ту сврху закључено бјеше, да се из сваке области изабере по неколко епископа, који би то имали остварити, радећи сваки поједини у засебном мјесту у цркви. Јерес Евтихијева буде осуђена; Евтихије и Диоскор бијаху прогнани, осуда јереси Несторијеве бјеше наново потврђена, и кад је про-

1) Ликтор је ријеч латинска и значи на српски: јавног службеника код виших достојанственика. Служба ликтора састојала се поглавито у том: 1.) да су правили пута и реда пред својим госама, кад су они пролазили кроз народ, и 2.) у извршавању налога њиховијех. Прим. превод.

читано писмо наше Лава, буде изложен догмат, да је Исус Христос прави Бог и прави човјек; по божанству да се вјечно рађа од Оца и да је једнога бића с Оцем; а по човјечанству да се је Он у времену родио од Пресвете Дјеве Богородице и да је у свему сличан нама, но само да нема гријеха; по воплоћењу да има једно лице и двије природе, које су у Њему сједињене, не *неслично, неизмјерно, неразједно и неразлучно.*“ Овај сабор потврди опредјелења пријашњих трију васионских сабора и седам помјеснијех и једнакост цариградске столице са римском. Овај је сабор дошло у свему 30 првила.

Ово саборно изложење вјере бијаше саопштено императору Маркијану, који одмах стигше у Халкидон са многобројном пратњом. На сабору је император најприје говорио латински а потом грчки а послѣје тога свечано сви примише исповједање вјере, које саставише Оци Халкидонског сабора.

Император Маркијан уложи све силе, да се заштити и распростре вјера и црква и издаде најстрожије законе, да се нико не усуди подврћи сумњи опредјелења Халкидонских Отаца. Он је укинуо и закон императора Теодосија против патријарха Ефлавијана, чије су моћи, као славног мученика, биле с великом почашћу пренесене у Цариград. Евтихијане император посла у прогонство и иначе их казни и забрани, да се они

примају у епископско или свештеничко достјанство или ма какву задругу монаха; и одреди, да се они, који би се усудили ширити ту јерес, најжешће казне. Диоскор буде прогнан у пафлагонски град Гангрену, гдје је на жалостан начин завршио свој живот. И Евтихије бјеше прогнан; но пошто није престао распростирати своју лажну науку, бјеше протјеран у далеко и усамљено (пусто) мјесто.

Но и послѣје халкидонскога васионскога сабора не престаше *цркви* смутње. Присталице Диоскорове, који су позвани *Монотелитима*, т. ј. таквима, који признаваху у Исусу Христу само једну Божанску природу, широм распростријеше превратно мишљење, као да је халкидонски сабор признао учење Несторијево, те правише смутње и раздоре. Многобројни приврженици Диоскорови с негодовањем примише новог патријарха Протеорија, и убише га послѣје неког времена. У Палестини и Сирији Евтихијани збунеше и придобеше на своју страну силесију народа — пустињачке обитељи колебаху се; доста пута долазило је између једнијех и другијех до крвопролића. Царица Евдокија, удовица Теодосијева, која је живјела у Јерусалиму, потпомагала је Евтихијеву јерес; јеретици прогнаше патријарха Јерусалимскога Јувенала и поставише умјесто њега инока Теодосија, који је прогонио православне

и старао се да распростре Евтихијеву јерес.

Након тридесет година иза Халкидонскога сабора, зажели император Зенон, да се непријатељске партије измире, те у то име заповједи да се састави и изда такозвани Енотикон или формула сједињења у којој су се потврђавали догмати четирију вас. саборâ, али о двијема природама у њој ни спомена. Но тијем се није постигло оно, што се је желело: распре се продужише; монофизити се подијелише на више различитих секата, које су се трле и с православнима и саме међу собом; па и неки патријарси бијаху окужени јересју. Тако је патријарх Петар Фулон тврдио, да се није једно лице Божанства ваплотило и стварило, него сва Троица, Натици и Есебе оправданима халкидонској пјесми: „Святой Боже, святой крѣпкій, святой бесмер-

тний.“ додао: „распныйся за ны.“ Посљедоватељи његови саставише засебну секту и због тога бијаше много жалосних раздора на чак и крвавих сукоба. То је учење од части примила Арменска црква, која није признавала халкидонскога сабора.

Император Анастасије такођер није признавао тога сабора и старао се, да гонењем распростре своје мишљење. Отуда се породи несугласица међу источном црквом и западном или римском: римски папа, осудивши патријарха Акакија, избриса из диптихона његово име.

Јеретици тврдише, да не признају халкидонског сабора зато, што је он тобоже оправдао јерес Несторијеву. А то су тврдили и Несторијанци и сматрају Есебе оправданима халкидонској пјесми. Распре трајаху више од сто година.

(Наставиће се.)

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГ ЖИВОТА

ОД ЕПИСКОПА ВИСАРИОНА.

(Чланци за народ.)

С РУСКОГА ПРЕВЕО ЈОВАН ПЕТРОВИЋ

КР. ПРОФЕСОР И КАТИХЕТА.

О ТЈЕЛЕСНИЈЕМ КРЕТАЊИМА ПРИ БОГОСЛУЖЕЊУ И МОЛИТВИ.

(Свршетак.)

IV. Приклањање главе.

У богослужењу често позива св. црква устима ђакона или свештеника присутне вјерне,

да приклоне главе, и код тога свештеник тајно, или на глас, чита молитву за оне, који приклонице главе. Но и без позива ђаконског или свештеничког

вјерни имају обичај, да каткад приклањају главе у њекијем случајевима, на примјер на литургији у вријеме читања Јеванђеља и у вријеме великога входа — при пренашању св. дарова спремлиенијех за освећење.

Шта значи приклањање главе? Ропску покорност и смјерност пред Богом. „Благослови, — чита свештеник у тајној молитви на освећењу воде, — благослови све нас, који приклањањем главе изображавамо ропско уображење.“ Слично исповиједање ропства садржи се и у другијем молитвама, које се читају код приклањања главе, на примјер на вечерњи: „Тебѣ страшному и человеколюбцу и Судии твојој бацимо клониша главу, а тебе же покориша вося.“

V. Падање ничице.

Виши степен смјерности, кајања, побожности и оданости према Богу састоји се у *падању ничице*. Оно је употребљавано још у старом завјету. Тако Аврам, кад је чуо обећање Божије да ће ступити с њиме у савез, обузет чувством побожности и смјерно признајући своје недостојанство, „*паде ничице*“ (Бит. 17. 3). Мојсије и Арон *падаше ничице* молећи Господа да поштеди и смилује се на синове Израилеве, који га разгњевише (Числ. 16. 22). Сам Господ наш Исус Христос *паде на лице своје молећи се* (Мат. 26. 39), у врту Гетсиманском, у знак најдубље

смјерности и преданости оцу небесному, по чијој је вољи он и страдао за нас. У древности имали су хришћани обичај падати на земљу у вријеме кајања, а тако исто и у вријеме какве год несреће. Тако за вријеме гоњења, тако-звани „пали“ т. ј. они, који су се одрекли вјере из страха од мучења, кад су се кајали, што су пали и жељели повратити се цркви, они су започињали своје кајање тијем, да су у црквеном притвору лежали опружени, молећи оне што улазе у храм да се моле за њих, и просише, да их припусте опћему кајању.²⁶⁾ То се баш зна за једног константинопољскога софисту Екифолија. За вријеме Јулијанова гонења он се продавао за правог незнабошца ради да не би угуоди гонитељима. Но **CRNOJEVIĆ** Јулијанове он се покајао и, бацивши се на земљу пред вратима једне богомоље, викаше онима, који поред њега пролазише: згазите ме ногама као покварену сѐ.²⁷⁾ Исто то прича се и за императора Теодосија Великог. Због неправедног крвопролића у Тесалонику одлучио га је св. Амвросије медиолански на неко вријеме од опће цркв. молитве и од св. тајана, а за тим се свечано покајао. Улазећи у храм, он је „почео молити Господа нестојећи и неклечећи, већ опруживши се на земљу вапијаше ријечима Давидовијем: „душа моја лежи

26) Григор. чудотворац гл. 11. Евсевије и. ист. књ. 5. гл. 27. В. Вел. правило 22.

27. Сопр. цркв. Ист. књ. 3. гл. 13.

у праху, оживи ме по ријечи својој.“²⁸⁾ У дане поста и кајања и данас заповједа св. црква вјернима да падају на земљу на великом повечерју кад се чита молитва: „Владико многомилостиве...“ исто тако кад се чита покајнику разрјешителна молитва и на литургији пређе освешенијех дарова. — Примјер падања на земљу у вријеме биједи имамо у Александру, епископу константинопољском. Кад су се једномишљеници Аријеви спремали, да га свечано уведу у православни храм, Александар у силној бризи о томе, затвори се сам у цркву, уђе у олтар, спусти се ничке пред св. трапезу и сузе ронећи мољаше Господа кроз неколико дана ветише, да Господ одврати од цркве ово зло. Бог му је дао своје благо: Арија постиже из ненада грозна смрт, баш кад је ишао к храму²⁹⁾

VI. Подизање руку.

Примјер богомољца, који се мољаше са подигнутијем у вис рукама, имамо у Ст. Завјету у Мојсеју. За вријеме битке са Амаличанима, докле он држаше у вис руке своје, надбијаху Израилци; а како би клонуле руке, одмах надбијаху Амаличани. (Исх. 17. 11—12.) Псалмоцјевац моли Господа, да му буде угодно подизање руку, као угодни принос вечерњи. (Пс. 140. 2.) У Новом Завјету одобрава и апостол Пав-

ле подизање руку у молитви. „Хоћу, вели он, да мољашве чине људи на сваком мјесту, подижући свете руке без гњева и прелишљања.“ (1. Тим. 2, 8.)

Подизање руку треба да служи за знак подизања ума и срца к Богу, који живи на небесима³⁰⁾ Осим тога, с подизањем руку, спајала се изодавна мисао о крсту Спаситељево. „Подизати руке к небу, говори Астерије Амисијски (5. в.), значи избражавати слику Христа, који је прикован на крсту³¹⁾ О св. Амвросију медиоланском прича се, да се је „он пред саму смрт, догод није издахнуо, молио уздигнутијем рукама³²⁾ Онај, који се моли са уздигнутијем рукама, представљајући тако облик крста, изображава тиме своје саједињење у крстнијем страдањима Спаситељевој и љубави према њему, да је готов умријети за њега.

Сходно томе, што је рекао апостол о подизању чистијех, светијех руку, постао је још у давнини обичај, да се перу руке прије ступања у храм, чега ради је у предворју храма била постављена умиваоница (fons, labrum.) Та спољашња чистоћа напомињала је свакоме чистоћу срдачну, с којом треба приступати молитви, а у једно је подсећала, да смо дужни чувати се онијех гријеха, који се чине рукама и који могу шкодити успјеху молитве³³⁾

28) Теодорит. кв. 5. гл. 18. Пс. 118. 25.

29) Сокр. књ. 1. гл. 37.

30) Ориг. о молитви гл. 20.

31) Код Еротиа, кодекс. 271.

32) Павлин. житије Амвросијево.

33) Златоусти на псал. 140.

Обичај да се перу руке при богослужењу сачувао се у православној цркви међу свештенством, када приступају к светој литургији. И подизати руке имају и до данас обичај свештеници пред почетком литургије, за вријеме појања херувинске пјесме и пред благосиљањем св. дарова. Не забрањује се ни осталијем хришћанима да подижу руке, нарочито у свету четрдесетницу. У црквеном уставу чита се слиједећа упуства за велике поклоне, који се употребљују код молитве Јеврема Сирина у свету четрдесетницу: „кад наступи вријеме светијех, великијех поклоне, тада сваки подигавши руке, а у једно и чувствене и умне очи подигне к Богу, као што божественици ле говори Тимотеју. С. К. Н. Г. О. Р. Е. ли, да људи чине молитве на сваком мјесту, подижући свете руке без гњева и размишљања.“

VII. Окретање на исток.

Познато је, да православни хришћани стоје и моле се у храму окренути лицем к истоку, због чега се и храмови зидају с олтаром према истоку. Исто тако и изван храма, кад нема пред нама ни животворећега крста Господња, нити ма какве иконе, а ни храм се не види ни у даљини, врло је пристојно, кад се свршава молитва, да се прави крсни знак и поклони, окренувши се лицем к истоку. Обичај овај броји св. Василије Велики међу оне, који воде своје поријекло од Апостола (91 прав.)

Писац 2 вијека, Тертулијан, свједочи, да су у његово вријеме незнабошци, који су више пута видјели, гдје се хришћани клањају према истоку, сумњали, да они обожавају излазеће сунце³⁴).

Из многијех предпоставака, измишљенијех ради тога, да се разјасни овај најстарији обичај хришћански, највјеројатнија је та, по којој се исток, или мјесто, гдје сунце излази, признаје обликом Христа, духовнога просвјетитеља, *истока с висине, сунце правде* (Мал. 4, 2, Лук. 1. 78,) у противности према западу, као облику тамнога царства сатане. „Као што је природни облик сунца, говори Климент александријски (3 в.) исток, одкуда долази свјетлост из таме, тако је за оне, који блуде у незнању и свјетлост добио дан познавања истина, као сунце, обасјава сунце. Због овога се и молитве свршују према истоку³⁵).

На тај начин вјерни, који се моли окренут к истоку, показује своју свезу са Христом и његовијем царством и ослобођење од мрачнога царства гријеха и ђавола. На томе основу и они, који се крштавају, кад се одричу сатане и свију његовијех дјела, окрену се к западу; а кад исказују објет сјединења са Христом и вјеру у њега, онда се okreћу к истоку.

VIII. Знак часнога крста.

Обичај хришћански, осјењавати себе знаком часнога крста

34) Апологја гл. 16.

35) Стромата.

због гријеха нашијех недостојни твоје милости, недостојни смо и тога, да ти услишаш нашу молитву: услиши нас и помилуј ради заслуга јединороднога твојега сина, који је претрпιο за нас крсна страдања и смрт. Крсно знамење, које правимо прстима нашим, да буде пред тобом знаком, да се ми само због овијех неоцењивијех заслуга усуђујемо полагати наду на твоје милосрђе према нама. Не посрами наше наде!“

Крсно знамење мора се дакле употребљавати у молитви у знак наше смјелости пред Богом. Смјелост та долази из увјерења према неисказаној Божијој благодисти према нама, која се остварује да снисходљиво прими нашу молитву ради кренијех заслуга Исуса Христа. Но ова смјелост треба да је спојена са настојањем о томе, да је ум и срце чисто за вријеме молитве. Ми се морамо сјећати не само неисказане благодисти Господње, већ уједно и неисказане светости његове, која се одвраћа од сваке нечистоће, свакога безакоња. Благодист Божија улијева нам смјелост, а светост побуђује на побожност. Било би јако уврједљиво за Бога, кад би се ми, с надом на његову благодист и милосрђе, усудили изаћи пред лице његово с душом, окаљаном с нечистијем помислима, чувствима и жељама. Не, — кад приступамо к молитви, мора из ума нашега бити изагнано све, што је нечисто, свако високоумље, тјелесно мудровање; он мора

дио мислити на Бога, к њему тежити. Срце наше мора изаћи пред Бога слободно од свију земаљскијех брига и страсти, одбацити гњев, завист, злобу и остала грјешна расположења; оно се мора приближавати оном блаженом стању чистоће, због којег се опима, који то стање стеку, обећава гледање лица Божијега (Мат. 5. 8.). А како можемо ми достићи таково стање? Какова сила може одстранити нечисте помисли и жеље од онога, који се моли, осветити његов ум и срце, ако не посвудна и свеосвећујућа сила крста Христа. Проливена на крсту крв Христа очишћава нас од свакога грјеха (1. Јов. 1. 7.), очишћава саму савјест нашу од мртвијех грјешних дела (Јевр. 9. 14.). С тога, хришћанине, сваки пут, кад приступаш к молитви, подижи очи срца својега к распетоме за нас Господу са живом вјером у спасавајућу силу његовијех кренијех страдања и смрти, и у знак ове вјере прави на себи крсно знамење. Ограђујући себе овим знамењем с вјером у распетог, ти можеш не само удаљити од душе своје грјешне помисли и расположења, већ прогнати и дух злобе, који је те помисли и расположења посијао, а да нијесмо ни примијетили; он је обезоружан крстом, а смрћу спаситељевом сатрвен је онај, који има државу смрти (Јевр. 2. 14.). О сили крснога знамења, која је страшна демонима, кад се то знамење свршује с вјером, умује свети Јован Вла-

тоусти овако: „Крст се мора правити не просто прстима, већ њему мора претходити срдачно расположење и вјера.“ И ако ти тако направиш крст на себи, ни један нечисти дух не може се к теби приближити с тога, што ће опазити мач, који му је нанио смртну рану. Јер ако се ми, гледајући мјеста гдје се извршује смртне пресуде, згражамо, то помисли, како ће страдати ђаволи и бијеси, кад виде оружје, којим је Христос разорио сву њихову силу, одсјекао и главу змијину... А због крста нијесу ђаволи више страшни, већ су достојни презрења.“³⁷⁾ На тај начин, у сили крснога знамења, страшној и за демоне, налази се најбоље средство, да се оградимо од нечистих мисли и раскофљених срца. Често изазивају демони, и да се проведе душа у побожно стање, које је потребно за молитву.

Употреба, дакле, кориснога знамења у молитви има велику моћ; али понављамо, та моћ не налази се у њему самом, — она може бити за нас спасоносна само при помисли на распетога Спаситеља нашега и вјеру у њега слично ономе, као што и вештаствено изобразење крста Христово може бити спасоносно за оне, који на њега гледају и клањају му се, не само по себи, већ по вјери у распетога. С тога, као што се клањање наше крсту Христову односи не дрвету и бојама, већ распетоме на њему

Господу, исто тако и крсно знамење морамо ми употребљавати мислећи на распетога; иначе морамо се бојати, да ће употреба његова бити нама исто тако бескорисна, као што су бескорисне ријечи молитве, ако се не разумију и ако су без искренога осјећања. Као што у молитвеној развучености, без духа молитвеног, нема користи, тако и од учестанога понављања крснога знамења, кад се употребљује без пажње, не можемо се надати корисном плоду.

Но, ако није могуће не пожалити оне, који се осјећају крснојем знамењем без правога размијевања, што оно значи, не може се одобрити ни онима, који се уклањају од употребе крснога знамења, или га употребљавају немарно и без односне

Неупотребљавање крснога знамења јест занемаривање обичаја, који је освећен побожном хришћанском древношћу. Чујмо, како говори о томе Тертулијан, писац 3-ћега вијека по рођењу Христову: „при сваком путовању и кретању, при сваком улазу и излазу, при одијевању, обувању, умивању, при столу, при паљењу свијећа, полазећи на починак, сједећи у дућану, и при сваком нашем послу, оградимо чело своје знаком крста.“³⁸⁾ И у наше вријеме побожни људи свето чувају тај исти древни хришћански обичај: никакво добро, корисно, или похвално дјело не започињу они не свр-

37) Бесј. на Мат. 34 у Нов. Скриж. ч. 1. стр. 64. С. II. 1857.

38) Књ. о вијенцу гл. 3.

шивши молитве и крснога знамења. На жалост, не угледају се сви на примјер древне и савремене побожности, или због љености и расијаности, или због лажнога стида. У првом случају, избегавање крснога знамења спаја се у опће с нерасположењем према молитви, па за то је то тако саблажњиво, као и само ово нерасположење, које долази од прекомјерне оданости свјетској сујети и од гордости, која не ће да помисли, да ми у свему зависимо од Бога. У другоме случају, хришћани се клоне побожнога обичаја, стога, као да он није примљен од тако-званог избраженог свијета, и за то, не желећи заостати иза осталога, самога друштва, мало се поштују пред цркви, никако се не крсте при улазу у кућу, пролазећи поред храма, за столом, послужења, и у другоме случајевима. Али прво, истинито-изображен човек неће нигда осудити својега ближњег за то, што се поводи за побожнијем обичајем, и тешко се може назвати изображеним оно друштво, које не трпи такијех обичаја. — Друго, ако би заиста завладала гдје год овака неспособност, њезинијем захтјевима неће нигда попустити хришћанин, који заиста ревнује за побожност. Он ће прије пристати на то, да поднесе лакоумне осуде и сваковрсна оговарања, него да измијени побожни обичај да исповиједа, у свакој згодној прилици, распетога Господа и ријечима и знамењем крста, и неће се нигда постидити овога

исповиједања. „Не стиди се, говори свети Јован Златоусти за крсно знамење, — не стиди се крста, да се и тебе не постиди Христос, када дође у слави својој и кад се пред њим појави знамење, свјетлије од зрака сунчанијех“³⁹⁾.

Даље, не може се одобрити поступак онијех, који праве крсни знак немарно и без односне побожности, то јест онијех, који се крсте и у цркви, али се уз то баве мислима својима са свијем другим предметима, или мјесто правога крснога знамења праве на грудима неко брзо, непристојно кретање, које нема никаквога значења. Што је значајнији обичај православнијех хришћана, да се прави крсно знамење крстањем руке од чела к трбуху, и затијем од деснога рамена к лијевому, тим је покудније одступање од тога обичаја. По тумачењу св. Амвросија Медиоланскога, „меће се знамење крста на чело, као на мјесто стида, да се ми не би стидили исповиједати распетога Христа, који се не стиди називати нас браћом, — на срце, да би увијек љубили њега, — на десно и лијево раме, да би увијек чинили добра дјела.“

На завршетку рецимо коју о састављању или слагању прстију. У православној цркви свуда, не само у Русији, већ и Грчкој, Сирији, Палестини, Египту, Грузији, на Балкану, у Аустро-Угарској, у Бугарској и другоме крајевима свијета чува се

39) Тумач. на Јев. Мат. беседа 34.

од искони обичај, да се крсно знамење у молитви прави са прва три уједно састављена прста — палцем, кажипрстом и средњијем, да се засвједочи вјера у једносупштну Тројицу: Оца, Сина и св. Духа. Вјеру ову изражујемо ми често устима, кад се осјењујемо крснијем знамењем, говорећи: во имя Отца, и Сина, и святаго Духа. За што се у крсном знамењу са исповиједањем вјере у искупљујућу силу крснијех страдања и смрти Исуса Христа сједињава вјера у свету Тројицу? За то, да би се засвједочило, да истина искупљења и истина догмата о св. Тројици имају неопходну свезу: ми вјерујемо у искупљујућу силу крста, зато, што распети на крсту Христос није прости човјек, већ Бог у тијелу једно од лица Пресвете Тројице, једносупштан Оцу и св. Духу Син Божји. Смрт простога човјека, ма како да је он свет, не би могла бити за нас спаситељна; спасти нас од смрти могао је само Богочовјек, само његова крсна жртва за нас могла је имати бесконачну цијену пред правосуђем небесним. — Ако дакле, у основи православнога слагања прстију лежи мисао о св. Тројици, онда код такве његове важности врло су неујмесни сви приговори проти њему са стране прозваних старообредника; неправедно га они исмијевају и хвале се својим двопрстним слагањем, којим они означају вјеру и двије природе у особи Исус-Христовој. Ако,

драги читатељу, чујеш такове пријекоре и хулу ма од кога бранитеља двопрстнога слагања прстију немој се упуштати с њиме у свађу, већ му реци кротко: „љубезни, ти својим двопрстним слагањем прстију исповиједаш двије природе у Исусу Христу; и ја исповиједам то исто, па те за то због тога и не осуђујем; не осуђуј ни ти мене због тропрстног слагања прстију, које ми употребљујемо да исповједимо вјеру у Тројицу, једносупштну, ону исту вјеру, коју и ти са мном заједно исповиједаш.“⁴⁰⁾ Рекавши ове ријечи упорному ревнитељу древноста помоли се за њега Господу, да испале свој мир у срце његово, које узнемирују неспоразумљења и немирна расположења према св. цркви и да га крсно знамење употребљује се не само ради молитве, већ и ради благослова, који дају епископи и пресвитери свакоме у знак молитвеног доброжељања. Петопрсно слагање, које се код благосиљања употребљује, за разлику од онога слагања које се употребљује ради крснога знамења у молитви, зове се „именославним“ с тога, што има облик словâ, којима се скраћено изображава име Исуса Христа: Х. ХС., и то: кажипрст десне

40) Св. Златоуст као што видјесмо, учи; „не треба просто прстом (δακτύλω) правити крст и т. д. За вријеме Златоуста употребљавана је једнопрстност, у знак исповиједања вјере у једнога Бога, али без помисли на св. Тројицу. Један прст изображавао је јединство божества, а три прста подејећаху на св. тројицу у једном божеству.

руке у усправном положају, а средњи мало савијен, изображавају слава Ј. С.; а велики прст, који лежи преко нагнутога прстенка, и мали, мало савинут, праве слова — Х. С. Основом овакога слагања прстију ради благослова, без сумње, бијаше мисао о великој моћи имена Христова, које се изговара устима или прави прстима с вјером у Христа, као извора свију бла-

гослова земаљскијех и небеснијех. — Нека сваки с том вјером прима од свештеника благослов, ако жели да се овијем благословом излије на њега благодат Божија, која просвећује, освећује, лијечи и у свему унапређује. Но ко прима благослов свештеника само из сујевјернога страха, — ако се сретне с њим, сматрајући тај сустретај за хрћав знак, тај јако гријеши.

И. Д. И. О.

ЗА ШКОЛУ, ПОУКУ УПОРАЗЕ И ЗАБАВУ.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

тео-космогоничке теорије ради објашњења библијске приче о створењу свијета: њена суштина и значај у историји космогоничких теорија о томе —

по протојереју Сергијевском

написао: Лазар Т. Перовић.

Природне науке, постепеним својим развићем, добивале су мало по мало податке, који су у погледу истине библијскијех прича, захтјевали од стране богослова ово или оно објашњење, које је поницало усљед разнијех неспоразумљења, несаглашења, па и као противурјечија. Библијска је прича о створењу свијета такође трпјела и трпи нападаје од стране учених природозналаца, као бајаги да противурјечи разним податцима и изводима науке. Ти су нападаји

невољно заустављали богословско око на текст Библије; а увјереност у истинитост и богонадахнуће њено, такође је тражило критичког одношаја к свему ономе, што се износило и износи за беспорне податке и изводе науке. До год је мало било таквих података; док су год изводи носили карактер слабо — основаних хипотеза и фантазије — богослови су се ограничавали само оним библијским фактима, који су, по њиховом мишљењу, могли рјешавати не-

спораумљења, не додирујући се саме приче о створењу свијета. Тако је избила потопна хипотеза, која је тврдила: да је потоп проузроковао ископане организме из слојева земљаних, услед којег су ови и постали. Наравно, такво објашњење није могло задовољити ни богослове, ни друге учене људе: за прве пропаст створења, којима је дат био живот, да се њиме користе — изгледала је несагласна с погледима на Бога, изгледала је чудновата и сакривена мисао о немогућности знати што-год о првобитном животу свијета. Научењаци се такође нијесу могли помирити с таквим лаким односима к резултатима научних радова, тим прије, што су се геологија и палеонтологија обогатиле фактичким доказима и достојанства, по којима они никаквим начином нијесу могли бити објашњени самом простом причом о потопу.

Старина ископнина, која је без сумње дубља од потопа, говорила је у корист научењака и оправдавала је њихово незадовољство. И богословље је морало приступити к новом објашњењу библијске приче о створењу — к дубљему изучењу њеном. Тако су постепено једна за другом поницале хипотезе: реститутивна, хармоничка и идеална. Прва, неправилно разумјевши II. ст. I. гл. Бытия: „земља же бѣ невидима и неустроена, и тъма верху бездны.“ однијела је старост ископнина к времену пред шестодневом и објаснила

их је као остатке разрушеног свијета, заборављајући, да Библија, говорећи о створењу, не даје никакво право, да се оно узме у смислу порођаја погинулог живота. —

Друга, раширивши дане на периоде и епохе, старала се, да проведе тачну паралелу међу геолошким епохама и данима стварања али је у мјесто тога дошла само к вјештачкој и усиљеној диоби геолошких периода и сурвала се, разбивши се о перижешено за њу питање заједничког живљења биљних и животињских организама, који су се налазили под једним истим слојевима земље. —

Идеална хипотеза, отказавши се од ране, а уз то и празне мисли: да хармонише науку Библију на реалној подлози, привлачи сву пажњу на њихове идеје, ужасно сличне у том погледу. Ово је најталишњи покушај, али за њену идеалну страну губи се историјски карактер приче, а то се не смије дозволити по захтјевима правде.

Такво игнорисање историјског карактера о свједочењу Библије дало је повод, те се јавила нова хипотеза, позната под именом тео-космогоничка. Она на првом плану износи ту мисао: да је не само библијска прича историјска, већ да је и само створење свијета историја, која се слагала функцијама двају фактора: творачког и космогоничког.

Бацајући општи поглед на прву главу књиге Битија, при

конима, ишло би у бескрајност и довело би пропасти.

Као илустрација таквог значаја творачког акта могу послужити за примјер небеска тијела. Закон раздјелена, као последица произведеног покрета, дјелујући праволинејно, расијао би првостворену масу, кад му Бог не би поставио границу у други дан. казавши: „да будетъ твердь!“ (у чему се и састоји творачки акт другог дана). Исто се тако и органски свијет биља и животиња не би могао зауставити на одређене степене развића, ни разграничити по извесним рубрикама радова и облика. Тврђење Библије о творачким актима и њиховом поредку у историји је јаче обавезније од оних који су овде последица ударају с оним мјестима предположеног природног развића, у којима наука прибјегава обично к спољашњим точковима, упливу спољних сила.⁶⁾

У колико је несправедљиво и немогуће објашњавати постанак свијета само природним развићем, исто је у толико несправедљиво представљати га резултатом радња тек самог творења, које се у неколико пута пројавило. Већ сама поступност творачких актa, који су текли у времену, течајем једне седмице, само дозвољење мисли о постанку сви-

6) Примјером може послужити кванто-лапласовска хипотеза о формацији свијета, која по Сергијевском причању, није се могла кретати к одређеној цијељи, без честих творачких актa, какви се у хипотези замјењују спољним точковима (стр. 115—118).

јета, о развићу зачећа свијета, које је упућено к одређеној цијељи — неопходно нагоне, да се призна и космогонички фактор. Шесто-струки број творачких актa без космогоније губи свој значај, а питање: зашто Бог није створио свијет једним мигом? — добија силу и јавља се неизбјежним. Како је постао космогонезис — Библија право не указује, но да је он имао мјеста у првобитном животу свијета — то она несакрива. Говорећи о фактима, који су се збили у III, V и VI дан, она се овако изражава: „да произраститъ земља зеленъ, траву съющую сѣмя... да изиде вода многородящее, да живую; да произведетъ земля душу живую....., скотъ и звѣрь земныхъ“⁷⁾ Очевидно је да је органски живот постојао, ма да и у сакривеном облику; очевидно је такође, да се раскриће, постанак његов поставља у зависности не само од једног творачког фактора, већ и природног, а за таквог се јављају вода и земља с њиховим силама.

Космогонички фактор пролази кроз сву историју постепеног раширења првобитног вештаства. У том путу он се шест пута додирује с фактором, тво-

7) О петом дану Митрополит Филарет у својим „запискима на књазп Влтија“ говори: „овим виновјешћу не придаје се водама живодарна си а већ се показује неки почетак, или као неко сјеме, из којег је, по Творачкој ријечи морао уредити род живих твари; — сјеме, које је метнуо у напријед за то одређеном свеоштем вјештаству, посредством духа Божјег, који лебдијаше поврх воде“ (стр. 27—28).

рачким и обogaћен — продужује да ради с новим силама. У чему се састајало природно развиће, о томе, као што горје рекосмо. Библија ћути. Али бадава, ако узмемо у обзир, да би то писац прича о цијелом току творења, а не свима токовима творења одјелито — можемо се досјетити, да су у посљедњима већином и имали мјесто космогонички акти, које су руководили основни творачки. На примјер: зачетак сисара, прије него што чује створачку ријеч, која је к њему упућена, космогонички већ прелази по сљедећим степеницама: у први дан приводи га у кретање свјетлост; за тим се, по закону диобе, одваја од зачетка биљног, с којим је једну цјелину; по истом закону одјељује се и од зачећа риба, гита и водоземаца, који не спадају у род сисаваца. Такође се на исти начин за њега јавио и закон унутрашњег рашчлањења — —, који је дјејствовао у III. и V. дан. Таквим начином: оно, што се за цјелину врши творачки, у ходу одјељитих творења јавља се космогонички; значи: разгледајући посљедицу творачких акта, може се по њима, наравно хипотетички, произвести и историја природног развића свијета и космогонички токови тварања, који се по првима управљају (т. ј. по творачким актима). „Одјељита творења, говори Сергијевски, као одвојене части цијелог зачећа у току свог животног развића већ природно повторавају оне степене, који су постављени

и утврђени предидућим творачким актима читавог стварања.. кад је овакав процес свршен, тада настаје час новог творачког акта“ (стр. 131).

И тако, историја стварања, коју саопштава прва глава Библија, то је историја свијета човјечијег, који се сформисао из узајамности творачког и космогоничког фактора сљедећим начином: онђе, гдје је ствар била у прелазу од нижег ступња к вишем — к приближењу цијељи и гдје наравно природни закони нијесу били снажни — ту је дјејствовао творачки фактор; а онамо, гдје је било са свим доведен радње самих природних сила — дјејствовао је космогонички фактор.

Хипотеза теокосмогоничке историје преставаља појаву, која се при сразњењу с предидућим њеним обитима изјашњења библијске историје творења јавља у свези с природним наукама. У њој се опажа тежња, да острани недостатке и погрјешке, а у исто вријеме, да задржи оне истините у основи својој мисли њихове, које будући непредвидно схваћене, нијесу доводили к предпостављеној цијељи. Старајући се, да се држи на основи потопне хипотезе, којој припада дубока мисао о несразмјерности међу предметом вјечног открића и појединих природо-научних открића времена, она даје мјесто и реститутивној мисли „да се творење у почетку мора узети у особитом смислу при објашњењу шестодневна“ (стр. 78). Тек овђе

та мисао добија нову боју и јасност. **Сергијевски** оснивајући се на авторитет **Василија Великог** и Митрополита **Филарета**, види у ријечима другог стиха прве главе књиге **Битија** указање на положај цијеле суштине васељење, на такво опште вештаство свијета, којему је било саопштено „свѣта жизни“ и које је требало да се раскрије и сврши у продужењу историје творења. Првобитно стање ствари (како је оно изложено у II ст. I. гл. **Битија**), назива се „*tohu vabohtu*“ тек с престојећим му извршењем и ни у каквом се случају не може узети у смислу хаостичног пустоша, јер „Дух Божји нашашеся верху воды.“ Реститутивна, пак, хипотеза, да остале хипотезе, и остале, оно, што се од њих тражило, т. ј. нијесу објасниле: да су и раститљски животи трећег дана, и животињски живот петог и шестог дана били већ сакривени у првом почетку, а у посљедујућој тео-космогоничкој историји шестоднева само да су били откривени и извршени.

Такво разумјевање у почетку створене материје свијета да-ло је могућност срећно побједити све оне тешкоће, што су поникле до теорије сагласја по поводу налажења првобитних зачетих остатака у царству водоземаца, који леже заједно с остатцима биљнег живота. Смутно и нејасно тумачење дана идеалних хармониста, који су још раније раширени у периоде: то у правом смислу дана, то у сми-

слу епоха — добива овђе до-вољно јасности и опредјељено-сти, при чему се прави недоста-так хипотезе идеалне хармоније устрањује додатим појмом исто-рије. Таквим начином, одбацујући све погрешно, неправилно, нејасно и случајно, ова хипоте-за прерађује, бира и освјетљује својом свјетлошћу и мишљу и групише све оно, што је исти-нито и дубоко, што се прије ње стекло. Али опет не састоји се тек у томе њена ваљаност.

Покушај **Сергијевског** пре-ставља нам не само тако рећи критички подведени резултат мисли предидућих трудова у овој области; не, — у њему има и своја оригиналност, новост, које га високо и уздиже над осталим опитима хармонисања Библије и природознања. Све раније хипотезе истина доста су прилично освјетлиле податке природознања у одношају њи-ховом к Библији, довољно су разјасниле и библијску причу о створењу у њеним одјелитим саставним дјеловима; али цјели-на библијске приче, њена реал-на мисао, која органски веже и озарава поједине дјелове створе-ња свијета — није била разјас-њена; у разјаснењу саме битно-сти библијске историје опажао се недостатак. Покушај, да се по-пуни тај промах, брига, да се опредјели та права мисао на основу саме Библије (види стр. 110 и 112) и саставља одвојену карактерну црту покушаја **Сер-гијевског**, а у томе се и закључује главна цијена и значај

хипотезе теокосмогоничке историје.

На жалост, протојереј не памти вазда своју основну мисао о вјерности историје постанка; не проводи је строго правилно и досљедно, већ гдје-кад одступа од ње, заносећи се на страну учења природне науке. Таквом тек недошљедношћу и заносом може се објаснити прије свега једнострано опредјељење двоструког творења (*creatio secunda*), као границе за сваки ступањ творења. У основи таквог опредјељења, како изгледа, лежи спомен о закону раздјељења, који прима учашће у формисању свијета и хипотези природне реорганизације родова. Овако дозвољава мислити чести разбор *Католичко-школашласовске* хипотезе, гдје предбјежна сила помаже претњу, да се удаљи од опште масе, а и слични израз; „ако се постепено поницање или развиће биљнег свијета може тумачити космогоничким путем, то је савршено одрицање родова и врата недостижимо без творачког опредјељења“ (стр. 141). Ма да протојереј и не признаје природно-научне хипотезе за истините, ипак су оне много на њега упливисале. Жеља, да покаже недовољност самих природних сила ради образовања васељење, а у исто вријеме, да остане на страни космогоније, о чему Библија тек напомиње — нагони њега самог, да ради на произвођењу космогонезиса. И у тој радњи он се спотиче с најприје одређеног пута, заноси се оним, што

је у тој области израдила наука, а то се уклањање опажа у разумјевању творачких актâ шестоднева. Због трудноће ориентисати се на пољу рада фактора творачког и космогоничкој и тачно показати, гдје се почињу и свршавају предјели једног и другог — протојереј поужава границе првог, остављајући за њим тек положење предјела развића за сваки степен постанка свијета, дочим на страни 135. читамо: „зачетку је већ био саопштен живот; али његови будући покрети, његови путеви, његови предјели били су познати само творцу, могли су се открити само његовом ријечју и извршени његовим Духом.“ — Очевице је, творцу се приписује не само потпуно завршење, не само представљање предјела, већ и његово завршење у томе. На страни 136 читамо: „митрополит Филарет говори: „Богъ Слово изрекаеть къ бытію вѣс существа.““ Тим опредјељењем даје се могућност изјаснити постанак творачких актâ шестоднева... Као што се Словом открива сакривена мисао и изриче пројављење њеног унутрашњег бића, тако се исто Ријечју Божјом открива и оно, што је сакривено у почетку; изриче се пројављење к видимом бићу — изриче се по разуму и вољи Ријечи. На страни 113. у библијској причи о створењу истиче се мисао и о развићу или раскрићу сакривеног живота, који је створен „по творческому глаголу“ — значи: и почетак рас-

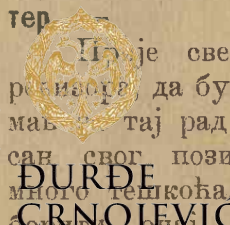
развитку просвјете и њеном благостању народа. Карактер ревизије осн. школа врло је племенит, пун проникнућа, беспристрасности и поуке, а при том врло важан и користан по будућност школа, који ревизорима мора свагда стајати на уму при размишљању, оцјенама, пресудама и поукама за вријеме ревизије. Ревизија је, да се њом пострекава и подржава на рад, вољу, истрајност и на усавршавање. Кад би задатак ревизији био, да се прегледа школа, колико се учило, што се прошло а шта не и т. д. то би онда врло лака била; а при том не само што не би била од користи, него би била таква ревизија сасвим непотребна, штетна по напредак просвјете и без икаквог смисла и напредног циља. Задатак правилне ревизије много је значајнији, јер се њим мора свестрано познати школа, њено уређење, њен ред, дисциплина; проићи се мора у дух радње и живота шк. наставе и образованости; увјерити се, одговара ли настава свим педагошким захтјевима; јесу ли предмети разрађени, не само по наст. плану, него и по савременој методици; је ли учитељ имао воље, труда и истрајности при раду; испитати свестрано не само дух школе и наставе, него и оне стране учитељеве и шк. општине, које се односе на школу и њен напредак; дознати све околности, које су повољно или неповољно утицале на рад школски и њен васпитни на-

предак, — и у опште својим ревизорским проникнућем захтјева се од ревизије, да пронађе и истакне све што се, односи на рад, ред и напредак не само школе, него и учитеља и шк. општине. Све оцјене и примједбе мора ревизор вршити упутно, умјесно, разложито, без икаквог повођења или личног погледа.

Ревизорски позив је тако тежак по своме склопу и захтјеву, да се може тек постићи оним ревизором, који је зањ **потпуно спреман и способан** и којега краси **прави љуцки карактер**.

Он је свега тражи се од ревизора, да буде потпуно спреман за тај рад и да буде свјесан свог позива, који захваћа много тешкоћа, с којима се има борити онај коме се повјери, и у исто вријеме потпуно на све захтјеве одговорити, и све изнијети на видик, не остављајући ништа, достојно знања, у тами и под копреном. Ревизор мора осим спреме и способности имати потпуну свијест о ревизији, њеном значају и намјери, па се има према томе и управљати. Ревизији је задат к најдубље проникнути својим увиђавајућим умом, својом проникнутошћу у шк. ред, њен рад, дух и живот, и то све онако, како постоји у истини. Осим свестраног познанства школе и њеног уређења, наставе, дисциплине воље и васпитања дужан је ревизор оцијенити и примјену на практичан живот онога, што се

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

учило, и упознати се са свима околностима, њиховим узроцима и посљедицама, у колико је могуће, те, ако рђаво утичу на школу, настојати, да се уклоне ако је то икаквим начином могуће, или описати их вјерно и старијој просвјетној власти доставити, која би се све нужно учинила, само за избјећи такве неприлике и сметње шк. раду.

Спреман, способан и свјесан свог високог звања ревизор даје велику важност ревизији, те према томе и живо настоји, да јој потпуно и одговори. Он задаје питања, из којих најлакше може дознати, какви су одговори ђачки; јесу ли јасни, чисти, разговјетни, без њуцања, одговарају ли слободно; је ли оно, што знају њихова својина, или тек онако папагајски. Свјесан ревизор неће никад по једном, два или три одговора цијенити цио разред из дотичног предмета, будући се може у томе преварити. Може се десити о испиту, да најбољи ђак у неком питању застане са одговором или и погријешити, а може и најгори, да добро нешто одговори. Исто тако, како из мало питања неће цијенити један разред, тако неће ни појединог ђака из једног или два питања, докле се добро увјери о његовом знању. Даље не пита само о некој ствари све једнострано, него и једно и исто питање пита с више страна, ако се може, те се тијем увјери потпуно у знању оног, што га пита. Кад пита учитељ своје ученике, мора ревизор сву своју

пажњу обратити, како на питања учитељева, тако исто и на ђачке одговоре на постављена питања и цијенити их у одношају једног према другом: јесу ли уч. питања јасна, кратка, одређена и према схваћању ученичком састављена, одговарају ли моћи ученика и јесу ли састављена из прописаног програма за тај предмет и разред; — даље цијенити ђачке одговоре према учит. питањима: јесу ли потпуни одговори на питање, је ли збуњено, је ли га ђак ријешити и на њем одговор дао из свог сопственог знања, или му је дошаптаном и т. д.

По питањима учитељевим за цијене испита, по ђачким одговорима, по примјени и извођењу поуке може се спремни и способни ревизор потпуно увјерити о наставном успјеху и његовој васпитној вриједности. У сваком питању, као и одговору, чини важне примједбе, те, пошто се групирају у извјесном реду све учињене примједбе из појединих предмета, сачињавају неку цјелину, која потпуно карактерише наставу. Тако дознаје, је ли настава истинита, подесна, да се примјени на живот; је ли његовала самосталност ученичку; је ли била удешена према природном развијању, схватљивости и способности ученика; је ли сљедовала природном развиту духа; је ли предавана с очигледношћу, у свези, од познатог к непознатоме, од ближега к даљему, од простог к сложеноме, од лакшега к тежемум; је ли на-

става била основна и темељита; је ли учитељ имао у обзир личне особине ученикове; је ли наставом образовао ђецу једнострано или свестрано, и у ком правцу; је ли настава била трајашна; је ли у њој владало јединство и складност, и какав је био начин предавања: је ли се подударао са природом ученика и природом наставне материје.

Ако је настава у свему успјешна, онда се да закључити, да је и учитељ имао најбољу вољу и љубав према свом позиву; да није жалио труда, муке и рада, тек само да што савјесније одговори свом светом позиву, — особито кад би што-год учинио за напредак школе, општине, цркве или другог, што припада, као својина, тој шк. општини. Даље се тражи од ревизора да про-никне у наставу, те да дозна осим горе-наведеног, каква је настава била код појединих предмета по свом току: индуктивна или дедуктивна, синтетична или аналитична, прогресивна или регресивна и т. д.; каква је била по свом облику: по саопштавању или разговарању, и, најзад, каква је настава била по свом духу. Даље ревизор упознаје ред и дисциплину у школи, и о томе без устезања чини савјесне оцјене, као и при оцјени метода у појединим предметима.

Није само задатак ваљане ревизије, да развиди и увиди, да проникне и дознаде, да размисли и оцијени наставу, школу, учитеља, шк. општину и т. д., па о њима посље свестраног про-

виђења своју оцјену у погледу садашњости изрече, него она има много и много племенитији, важнији, и по наставу, школу, учитеља, просвјетног напредка и благостања народног кориснији задатак, који крунише ваљану ревизију, те јој даје обилан, дозreo и здрав приплод. Спреман и способан ревизор — и ако за кратко вријеме, али ипак дознаде бар оно, што је најважније; што је било добро, што ли зло; што је текло својим правим путем, а што странпутицом; што је ваљано и похвале достојно, а што је погрешно и захтијева своје исправке; што је ишло живо по захтјевима, а што мртво и без живота чега је било, што је потпуно, а чега није; што би требало још учинити, а што изостаје; какав је био дух наставе у захтјевима, а какав метод предавања; је ли се достигла наставом жељена намјера; је ли учитељ спремао ђаке за живот или за испит; је ли учитељ имао воље, пожртвовања, дурашности, савјесности и марљивости у раду своме; је ли поступао према ђеци, како му доликује; какав је утисак учинио учитељ на ученике; какву љубав учитељ његује према школи и својим ђацима, а како ли ђаци према њему; да ли је учитељ био прећеран или љубав у раду, душевним и тјелесним казнама према ученицима; да ли му недостаје потпуне спреме за оспособљење, у којем предмету и у којем правцу и т. д. Дакле је ревизији задатак, да испита

свестрано и упознаде се, не само са садашњости, него и у неколико и са прошлости, те узети их и сравнити у узајамном одношају једног према другом и увиђети, шта је припомогло усавршавају, напредовању, а шта ли назадку, те по томе извести посље размишљене пресуде и савјесне оцјене закључак и начин, којим се има владати и школа, и шк. општина, и учитељ у погледу напредка, унапређења и усавршавања у свом позиву. Треба, да покаже правац, којег се имају држати, да би се постигао сјајни жељени успјех; а треба, да покаже и изнесе им пред очи и оно, што је непотребно, излишно и што квари ред и напредак, као назадку од оног, што је право и хвале достојно. Датак ревизије, што је крунише, те уроди најљепшим плодом.

Дакле позив ревизорски је висок и племенит, и по будућност народа и његових чињеница врло корисан; јер правом ревизору спада у дужност оно, што не смије сметнути с ума ни пошто, да не би био посље одговоран због рђавих посљедица проузрокованих његовом немарношћу или и самом неспремношћу, т. ј. незнањем, — спада му у дужност, да посље сазнања важних примједба, које постоје у садашњости, посље свестраног прокинућа у све, на што је позван, и што му стоји прописано односно школе, учитеља и др.; најпосље учини извод из свега примјећеног добрим или злим,

ваљаним или непотребним, правилним, или погрјешним, разложним или бесмисленим, који ће карактерисати сву радњу, те посље служити, као побуда на истрајност, подржавање добре воље и љубави, придржавање оног, што му је хвале и одобравања достојно; а с друге стране служиће као пострекавање на развијање, утврђивање, самоусавршавање, напредовање, и као добар савјет и поука на пожртвовање, подражавање, добар труд, савјесност, добро мњење о себи, школи, ђацима, народу, а особито о свом позиву. Дакле ревизору спада у дужност, и то у свакој дужности, да својим ревизорским чином буде од користи учитељу, школи и народу; да им покаже, што им је ишло у штету, што им је упутно било, да се држе праваца, припомогао напредку к жељеној цјељи, — и у опште све оно, што је било правилно, удесно и по свестраним захтјевима; а најпосље да им покаже странпутице, којих су се држали при раду; мане и погрјешке усвему; да им образложи оно, што је неправилно, бесмислено и штетно, и као правичан судија поучи их и савјетује, да се тог откане а бољим средствима или знањем замијене, ако желе себи добра и напретка. Колико је могуће ревизору, мора и сам ту исправљати оне погрјешке, који су такве природе, да се могу исправити у кратком времену, а остале има препоручити, да се морају поправити, и у истом времену и пут им исправ-

ке показати. Дакле једном ричечи: ревизору је у дужност оцијенити добро добром а зло злом, т. ј. све онако, како постоји у ствари;

показати пут поправке и упутити их на најбоља средства, и показати им, како би све требало да је било и какво треба да буде у будуће.

(Сљедује.)

С ГЛАВЕ РИБА СМРДИ.

(Наставак.)

Мртва је јесен — таман у очи самога Митров-данка јуначког растанка. Небо се натуштило мутнијем облацима, те изгледа, као да је пуно муња и громава на тако наредно чека неко извјесно вријеме, па да се одједанпут отисне. Утишијало се: те само кадкад бјецне од западне стране

По свијем тијем природијем незгодама дана ипак је село Дубово весело. А како, брате, не би било, кад се у маломе Дубову спремају за пет свадаба. Поред тога је њекијем: Митров данак јуначки састанак — крсно име!?

Све оживјело! Све се ужурбало!.. Овамо се бију говеда, онамо кољу се брави и и чу на ражњеве. Из пивница носи се вино и ракија, е би странац рекао: „Чудна промета у овако малом селу!“ — Тако се даклем, спремамо пијелога дана за јуначки растанак.

Не потраја пијелога дана јутарња температура, него се на велико чудо дубовљанима, који мољаху Бога цео дан спремајући се, да Бог да сјутра лијеп данак. Баш као да им Бог услиша молитве, пред само смиривање сунчево поче мутни облак мијењати

боју. Најприје се зарумење, па поблијеђе, истанча и ишчезну. Сунце се показа на самом врху Маглића; али не хтје, да се ту много бави, него за кратке вријеме нађе се сеоце Дубово испод његовијех касијех здракова, којих се до сад све више издизаше изнад Дубова, док најпослије не дође у правном правцу, те пошто тај правац почеше мијењати — ишчезнуше.

Баш се већ ни по високом Бабљаку не виђаше сунчеве позлате кад дојездише коњаници — сватови пред кулу Ђика Стојана.

Ко су ти сватови!?

„Окле ли су од земље које су!?
А какви су три их јада смело!
На атима и на пусатима,
У токама и у доламама;
Опасани свиленијем пасом
На свакога токе по три оке!“

Да, окле су!?

„То су свати од села Дубова;
Међу њима нема туђегова!...“

Да, богме, то су све браћа Дубовљани; па не треба ни причати, да Дубово пије за душу цару ни везиру. Оно све има. Има, богме, изобила!...

Свата има таман 30.

Свати дошав — пред бијелу Стојанову кулу, запуцаше с тридесет црнобац. — пошто су већ назвали: „Добра вече, домаћине!“ —

„Добра ви срећа!“ — Господо сватови и моји мили гости! И добро нам дошли! — Прихвати ли су домаћин са још неколико домаћинјех. —

Момци прихватише коње, те их поведоше у шталу, а сватови пођоше с домаћином на бијелу кулу, ће их дочека пјевање:

„Добро дошли свати наши,
„Помогџ ви Бог, помогџ ви Бог;
„С вама дошла свака срећа
И сам Господ Бог, и сам Господ Бог!“

Свати ушав у кућу, одма за готову софру засједоше. Ње их домаћин дочека са добродошлицом, те се сви обредише. Млади разговарајући се обичајем ситницама, а старији по обичају почеше наздрављати и здравицама се препирати. У томе је прошло њеколико времена, док ће на пошљетку један од млађих сватова рећи:

„Ма кога се ђавола препирете и јуначите: а биће их сјутра да неће ни зуба обијелити.“

„Зашто не!? Зашто не!?“ — запиташе многи упрви поглед у њ', као да бише увријеђени његовијем ријечима.

„Ето зашто не — настави младић — зашто не море свакога допасти господство у сватовима, јер, богме, само у сватовима господа говоре а пустосвати ћуте.“

„Вала ти нећеш бити стари сват, ево ти божје вјере!“ — узвикнуше мнозина. —

„Па то и луд зна, да ја није сам стари сват но млади још!“ доладе смијући се младић. —

„Дајте једнога ви Бога, да га поставимо за чауша.“ — доладе један бркоња са дно трпезе. —

„Чауш! Чауш! Здрав си чауше! — заори се више гласова.

„Бог ви дао здравље!“ — прихвати младић — „и жао ми бијаше, да ме назвасте старијем.“

„Ево чауш. Кога ћемо за старога свата?“ — запита један, који бијаше сио у прочељу, као да се надаше, да ће му то мјесто и у будуће остати. —

„А, Бога ми, ко ће гођ мјесто га дава, да нијеси за њега, — би ви сио ту,“ — доладе чауш. —

„А, ферим! господине Чауше!“ — узвикнуше сватови — „тамаш њега.“

„Па баш сви велите мене?... Ја вељу да би вљеше било кога другог.“ — поче се прсоња нећкати. —

„Боже сачувај! Никог но тебе! И здрав си господине стари свате!“ — назравише свати дижући чаше у вис. —

„Бог ви дао здравље! И ја сам зар стари сват!... Е сретно било!... Јесам ли?“ — запита стари сват, као да жељаше, да му се још једном потврди. —

Ти, ти! ада ко!?“ — узвикнуше сватови једногласно.

„Д-о-обро! Ја сам сад ваш старјешина. Ви треба да мене слушате. Је ли?“

„Јес! Слушаћемо!“ — одговорише сватови.

„Дообро!“ — настави стари сват. — „Сад ја као ваш старјешина морам по обичају и увиђавности поставити главаре, па би' ја рад био. да не буде иједа.“

„Неће бити иједа неће!“ — узвикнуше сватови надајући се сваки понечем.

„Е добро! Ја постављам за војводу у-у Јована Турова. Је ли ви мрзно?“ —

„Не, не!“ — додадоше мнозина — „таман њега! прави је војвода!“ —

„Немојте, господине стари свате, по подајте коме другоме, јер сам већ: остарио мејдан оставио“ — рећи ће новозабрани војвода надајући се потврди.

„Никоме но тебе!“ — рећи ће стари сват, погледавши му у право у очи, па по сватовима, да бира барјактара, те ће обрнути кажипрет пут Петра Раданова, човјека високог са брцима од ува до ува, те ће рећи достојанствено: —

„Тебе је и ђед и отац носио барјак, па по праву и тебе припада. Дајем ти га и сретан ти био! Кућевићу и оцаковићу!“ —

„Фала на поштенијем ријечима и на дару твојем, господине стари свате! мене га је доста носио ђед и отац, па ја бих, да га сад дате другоме“ — рећи ће Радановић само да не би изашао из обичног нећкања, а знао је да ће му то најпослије остати.

„Никога но тебе! А сад нам још фали првјенац. Кажите, кога ћемо; јер ни ја не могу све!“ — запитаће стари сват уједно и бар-

јактару одговорив на његово нећкање.

„Рада Маленицу Рада Маленицу!“ — узвикнувшe сватови — „прави је првјенац! Јер куд гођ иде, оће да је први!“ —

„Па, дообро! Ево ти првјенство, Маленицо! и сретно ти било! Нимало се немој нећкати, као ови први; а знам да ти није мрзно.“ — рећи ће стари сват. —

„Ето нећу кад заповиједате. Вала ти на дару, господине стари свате!“ — додаде Маленица слегнув раменима. —

„Добро! Све је свршено. Само још ђевери; али зато је ласно. Ето ова сипа у ћика Марка домаћина да брата, као двије јабуке, па сега или буду, њима и припа-

ће сватовима.“ — додаде са стране домаћин.

„Добро, добро! кад су наредни“ — рече стари сват домаћину, за тим се окрену на сватове те ће: — „А ви, господо сватови, који сте оће, молио бих вас, да ме као вашег старјешину послушате.“ —

„Слушаћемо! Да како! Но дању!“ — узвикнуше сватови. —

„Ево што је“ — продужи стари сват — ви знате, да ми имамо сјутра посла на двије банде. Ми идемо по двије ђевојке, па треба, да се добро спремимо, да се не застидим. Знате, да није, веле тражити ножић на Божић. Истина, сјутра нам не треба ранити, пошто — фала Богу — није далеко, но ту на крај села. Је ли тако?“ —

„Тако је тако!“ — потврдише сватови.

„Е сад још њешто!“ — настави старјешина — „Треба да ми сви сјутра одовле пођемо у Тодора Лучина, као у старијег пријатеља. Ту свршимо по обичају, па отоле сви с ђевојком у Петра Јованова, и ту по обичају свршити; па отоле с невјестама у цркву, и ту по обичају свршити, па отоле на кулу нашега брата домаћина, па се без бриге веселити. Ето како ја вељу. Ваља ли?... а?...“

„Како не — ако Бога знаш —, да нијеси паметан, не би те ни поставили за старога свата“ — додаде војвода. —

„И још њешто бијох заборавио, да ви речем; а то је да се не састајемо, са оним сватовима што сјутра дођу у нашега брата домаћина, по његову ћер збору, да се што ружно не би догодило.“

Знате какви су пјани сватови!“ — додаће стари сват. —

„Таман тако! Она ће сјутра бити овђе, кад ви будете тамо — рећи ће домаћин, као да је то одавно мислио, па је чекао, да га дође ред. —“

„Сад знате сви, како ћемо; па бих ја сад, да идемо починути, па да сјутра поранимо, да се наредимо за пута“ — рећи ће стари сват устајући иза трпезе; али га домаћин остави говорећи:

„По једну још за сретнога спаваћа — Господине стари свате!“

„Вала смо се папили, домаћине, али дај де! Свака сила проклета а та благословена!“ — рекоше стари сват узимајући чашу. — „Здравље, попи и пође. Остали сватови: наздравите, пише и попи.“ Домаћин са домаћијем попустише сватовска мјеста, те осташе вечерати.

(Сљедује драма.)

Писао И. И. Корјенић.

СУДБА ПЈЕСНИКОВА.

Шта би људи на свијету, у њем' пјесник, да не живи, —
 Како би се мога' човјек вјечном дару, да се диви?
 — Распламтило срце врело, великијем огњем гори,
 А пјесник се у свијету са судбином својом бори...
 Пјесма му је живот драги, пјесма му је мелем бдла —
 Он у њојзи сласт осјећа — друга му је равнаножа.
 Душа му се онда слади, кад у пјесми оног' слави,
 — Који живи у свијету, а зове се човјек први...
 Правду љуби, гине за њом, — а неправду мрзи јако,
 О истини увјек збори, као што је сунце жарко.
 — Када пјева занесе га њеко миље у висине;
 Када тужи, ни тад' не ће, да се спушта у низине!
 Докле орб лећет' може, ум се његов даље диже,
 А пјесма му Богом дана до престола вјечног стиже.
 Свијет гледа са висине и по њему разне ствари —
 Кад га хвале, он то неће... Свјетске хвале он не мари!
 Горди људи, кад га вичу, он се њима само смије — —
 Е, па каж'те прави пјесник — да то други човјек није! ?
 — Пјесник није, ка' остали на свијету, што су људи...
 Дух у њему већи живи, њему други свијет суди.

Ма, колико да га стежу на свијету овом јади —
 Он их опет трпи, сноси... Непрестано пјева, — ради...
 У пјесми је живот његов, у пјесми му чар и слава,
 — Над пјесником други нико, осим Творац нема права...
 — Жели много, ал' искрено; — а кад му се не испуни,
 Онда му се у жалости из очију суза круни — —
 А, та суза збори њему: „Пјевај дошле, док те има!
 Када умреш, шад' те славе... Та је судба пјесницима!!“

Фоча, 1893 год.

Родољуб.

III. Д И О.

ЗА ПОВЈЕСТ, ОДИСЕ И СТАРИНЕ.

ОПИС МАНАСТИРА МОРАЧЕ.

Са његовим припадностима.

Пише Андрија Јовићевић, учитељ.

(Наставак)

Еванђеље, које се налази на старој
 њи спријед између иконостаса и десне
 пјевнице са крстом и првом оковом
 матере, и које се љуби, кад гласи и
 излази из цркве, такође је рукописно.
 Карта је, као у првом, рукописи врло
 слични, величина готово једнака, само
 се не зна, кад је писано, ко га је
 писао, ни ко га је приложио, будући
 је испарано много листова с краја.
 Повезано је, као и прво. Прва кора
 је окована около сребрним па позлаћеним
 оковима; на четири су ђопа
 евангелисти; у сриједи на повећој
 плочи Распеће с Мироносицама; као
 на првом, са натписом около: *иъ са
 нбсе нь землу призре слишати възди-
 ани. помени ии раба своего михаила
 ва царстви. На четири ђопа плоче
 налазе се четири анђела с крилима;
 над плочом двије а под плочом једна
 глава са по шест крила. (И доле су
 биле двије, али је једна отпала.) Друга
 је кора окована около доста уском
 оковом, по којој су у четири ђопа
 написане почетне реченице евангелија
 од сва четири евангелиста, а на ли-
 јевој окови оздо горе пише: да се зна
 од (-) дирема с. н: па на вредној кори
 на десној окови пише као наставак:*

и: да се у средини друге коре налази
 златна звјезда са натпи-
 сом около: „† сие труди се азъ грешни
 азъ евангелисти са кую (-) иеснь.“ Предњи
 и стражњи окови су спојени са три
 оковима звјезда сребрна испод састава
 кора.

У почетку овог еванђеља налази
 се: Теофлакта архиепископа българска-
 го предисловие, ђе на другом листу
 каже: „четири уобо суть евангелисти.
 от сихъ уобо два. маттеи и иоаннь, бѣху
 от лика, 12-тих. два же марко и лука.
 от 70-тих. бѣше уобо марко, послѣдо-
 ватель и ученикъ петру, лука же па-
 вду. Маттеи же уобо прѣвѣе от всѣхъ
 написуе евангелие, евреискомъ гласом
 къ иже от евреи веровавшим. По ос-
 мих лѣтѣхъ господня възнесения прѣ-
 ложи же се иоаннь от евреиска языка
 на иеллински якоже глаголетъ: марко
 же по 10-тих лѣтѣхъ христова възне-
 сения, написа от петра научив се.
 лука же по 15-тих лѣтѣхъ. иоаннь же
 богословнѣишии, по 30-хъ и двѣ: „и т. д.

На првом листу овог евангелија
 налази се једна писмена прибиљешка,
 али се не зна, ко је писао, ни кад,
 будући нема потписа пишчева, а гласи
 овако: „сия светая и душе полезная

паче всѣх книга светое евангелие монастира успения пресвятия владицие нашея Богородице и приснодѣви Марии на рѣци Морачи прекрасно внутреними писанми свети евангелими святыхъ страстныхъ, паки воскреснихъ паки свякимъ празниковъ паки и нарочитыхъ радовъ. Святыхъ божимъ угодниковъ в сего лета беспогрешныхъ словъ начртана бистъ паки ванеуду прекрасно окована сребрными окови, паки позлащена паки за врѣме колашинскихъ сургунъ уфатише сургуни три сирака инока и положише на муке, да приму отъ нихъ мазду они же не имаше что ваздати имъ токмо сие евангелие вдаше урехумъ дондеже дадутъ имъ мазду речению и оставише сию книгу сургуни у трипка одъ села осредакъ дондеже рокъ мазди тоя приспеже и та речени данъ мазда не обрете се тогда сургуни книгу взеше поимше ю у потокъ кошчаницу оголише окови отъ нея.“

На посљедњемъ листу с друге стране пише ова приближнока: „зачати се у вaposљедне коштице бѣше и прекри велика црква у Морачи за лѣто 7250 (7250) ва сна нужна време на когдa се бѣше прилучило литросно би се человек и свога живота а камо ли грађе на по нам бивша братио не облените, да бисте и ви святую обител поновил и украси да вама будетъ вѣчни спомен сеже бистъ при игумену Јосифу ермонаху и духовнику филоотию и прочихъ.“ — Као што ова биљешка свједочи, црква је поновљена, прекривсена и украшена у тешкомъ времену 7250 г. од ств. св. а 1742 г. од р. Хр. То није први пут прекривена, посље опустошења, већ можда то је други или трећи пут, будући је први пут покривена, поновљена и украшена муш. припрата 1575 г., а кров, који је свом приликом био од клица лучевог (од бора) једва да може трајати 80—100 година; — али ће невоља влада, може и више. Виђели смо и у натпису на икони поред гроба, да је прекривена и приђе тога, т. ј. 1712 г. јер каже: . . . „и прежде сего на б

лѣт прекри се сия церковъ . . .“ а икона је грађена 1714 године.

Једно рукописно еванђеље, које сам нашао међу прквенимъ књигама, такође је у рукопису слично овимъ првимъ, као у карти и величини, али је без икаквихъ окова, а и коре су му већ почеле трулити, што свједочи, да је својимъ постанкомъ старији од првихъ, или је било већимъ непогодама изложено; будући нема никаква натписа ни пишчева потписа, који је свом приликом пропао, што је много листова из њега избуцано, како с почетка, тако и свуда до краја, те данас има ово еванђеље само 150 листова, љубеће еванђеље 240, а оно у љаконику 310. У почетку овог еванђеља налази се, као и у првомъ, Теофилакта архијепископа бљгарског предисловије.

Међу рукописнимъ књигама налази се један апостол исте величине, а с њега споменута евангелија; укоричена је дрвенимъ дашчицама обложена кожомъ. Предња кора је украшена са пет сребрнихъ па позлаћенихъ икона, а на њој се налазе четири у четири иконе у сриједи, али је све фроста израда. Прве четири представљају четири симболичка еванђелска знака, а она у сриједи Распеће Христово. Како почетакъ, тако и свршетак овог апостола избуцан је, те нема никаква потписа, нити се зна, кад је писано, ко га је писао, ни ко га је приложио. На крају се налази осам гласова за сваки неђељни дан, али доста неправилно, као на пр. глас 4: дрва ради адамъ рај бистъ изселенъ дрва ради крестнагъ разбојникъ въ рај вѣсели се. овъ убо вѣкушь заповиедъ преступи сътворшаго и. овже съраспинаемъ бога те исповидаше таицаго се. помени ме вѣпие въ царствисии. Тако је и све остало неправилно. Овај апостол има сада у цјелини 208 листова.

Рукописна је књига и чудеса пресвете Богородице, која набраја 70 чудеса св. Богородице. Наслови сваког чудеса пише црвенимъ словима, као и почетно слово, а остало црнимъ.

Није лијепо писано, као еванђеља и апостол, али је доста правилно и лако се даје читати, и ако су много и много ситнија слова. При свршетку чудеса пише црвеним словима: „от святаго вселенскаго седмаго сабора канонъ ∞“ (па с почетка) иже не савероу чистоу и все душнимъ сердцемъ, спаса нашего и Бога: и пречисто рождшии его владичице нашеа богородице и прочих святых предивнаа чудеса приемлющим. нъ покушающим се показанми и словеси премудростными јако мнеща отвращати или по мнениу их тльковати и по своему оуму съставляти. анатема ∞ (па с почетка) оубоги от добрих делъ смерени мних гаврило въ лѣто. 7241. от рождества 1733.“

Као што се види из овог натписа, ова је књига писана 7241 г. од створења а 1733 од Христове рођења. Даље напријед од овог потписа пише: Акатист Господу нашему. При крају је придато о праведницима и грешницима, о рају и паклу, о добру и злу и томе сличним стварима. Ово је потоње писано на много лошијој карти, а и рукопис је много ружњи. Ова књига садржи 170 листова. Увода нема никаква, него одма почиње са првим чудом. На првој корици изнутра пише: „сию книгу чудеса пресвятии богородице пречитах аз множгрешни петроние.“

Мора се мислити, да је овај манастир имао доста старина од доба Немањина, али је то све пропало. Може бити и после опустошења а по обновљењу, да је сачувано било црквених ствари, као што има у Пивском манастиру, али од њих ево што се налази данас. Било је томе узрок, што није било у овој цркви, као у Пивској, тајне црквице, у којој би се могле крити црквене ствари за времена душманских нападања, и зулума турски, којима су изложени били: и народ, и црква, па и црквене књиге, као што смо виђели у већ наведеном

прибиљеженом натпису на једном од споменутих евангелија. Заиста било је још рукописних књига, али су се испарале, те су се с њима крпиле остале штампане црквене књиге, што се може виђети и данас на многим.¹⁾

У Стеван-цркви налази се један мермерни свијећњак, висок 1'62 м. са четвороугломном стопом, и један још исто такви, али изломљен. Налазе се ту двије дрвене округле стопе од свијећњака и на једној од њих натпис: „лето 7158 (1758) сему дѣлу настоатель бист смерени (истрљано) иермонах и маздо воздатель (не разумије се) да га прости.“ Ту се налази једна мермерна шестоугла плоча од свијећњака, али је сломљена. У Стеван-цркви се налази и ковчег, који је био направљен за св. Арсенију.²⁾

Заслужује пажње и што тачније описати крст, који се налази с нама на св. трпези. Нема на њему натписа, да би се знало, које је дрво израђен. Он је од дрвета, а све ивице са обје стране оковане златним сребрним па позлаћеним сребрним. Насађен је на повиоци сребрни ступац, који стоји на четвороуглој стопи. Све стране овога крста су отворене, те се види дрво, које је такво, да се је дало у њему изрезати у најситнијем облику разне слике. Између окова је стакло, које чува слике изрезане у дрвету од спољних додира, којима би се слике квариле. Спријед у средини изрезано је Распеће Христово, па на више: Вознесеније и Бог у три лица; доље: Христос носи крст, приводе га к Пи-

1) У овом манастиру било је кормчија, коју је г. Ф. Радичевић описао; али је однесена. Био је и Осмогласник, штампан на Ободу, којег је исти г. Радичевић описао, али је он по наредби послан у Митрополију Цетињску. А. Ј.

2) Калуђер манастира Мораче Никодим Бурђић, родом из Мораче из Бурђевине, с братом својим пошао је крадом у Довољу (у Турској), те га украо са скривена мјеста и донео у Ман. Морачу, где је кратко вријеме био, но буде пренесен у Куче на Модун, па на Ждреваник, па у Ман. Косијерево у Херцеговину. А. Ј.

лату, љуби га Јуда а војници га хватају и тајна вечера; с лијева: Тома пилџе Исусу ране и Исус се јавља ученицима у затвореној соби, а с десна: полагање у гроб и Воскресеније. С противне стране на средини изображено је: Крштење Христово; горе: Преображење и Успеније св. Богородице; доље: Благовјести, Сретење, Обрезање, и Рођење Христово; са сјевера: Улазак у Јерусалим и Воскресеније Лазарево, а с југа: Воздвижење крста и Исус слијепом дотакао очи. На сјеверном рогу евангелист Јован, а на јужном св. Лука. На горњем рогу са сјевера св. Краљ Стеван, а с југа св. Сава; на доњем ступцу са сјевера Цар Урош и св. Симеон, а с југа Краљ Милутин и Стеван Краљ Дечански. На врху крста је као круна,

(Наставиће се.)

SRPSKI NARODNI OBICAJI U SRBIJI I SREDNJOJ SLAVONIJI.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

У том стиже вријеме и вечери. Кад домаћица огласи, да је вечера готова, сакупи се сва кућња чељад у собу; домаћин оде по сламу, а домаћица измирном или тамјаном окади собу и узима шиник или мјерицу са шеницом и ораси те чека домаћина у соби с осталом чељади. У то домаћин са сламом улази у собу, те са врата поздравља Божић обично овим рјечима: „Христос се роди! Честитам вам божић, много љета и година дочекивали у здрављу, срећи, весељу, сваком напретку, у међусобном миру и љубави!“ Домаћица, која у лијевој руци држи шиник, заграби десницом шаку шенице те њом посипа домаћина у знак сваког берићета и Божија благослова, и одговара му; „ваистину се роди!“, или „ваистину погоди! и ти жив и здрав био!“ а остала чељад одговара „и ти с нама“ т. ј. „дочекивао!“ Тада домаћин узима један омут сламе, те га прво врже на стол

сребрна па позлаћена. Овој се изради мора и највећи вјештак дивити, јер је то заиста резала рука врло вјешта резача, будући се све ове споменуте слике у врло маленом облику сасвим јасно престављају, као и натписи над сваком. Висина овог крста са стопом износи 0.51 м., а самог крста 0.34 м., ширина с рога на рог 0.19 м., а ширина појединих рогова 0.057 м. На средини св. трпезе налази се дарохранилница, на врху које се налази одвојено на копљу Воскресеније Христово са зракама, а кутија је украшена са разним сликама из живота Христова. Са сјевера дарохранилнице налази се крет са округлом стопом, сребрни на позлаћен, који је скоро приложен овом манастиру.

(трпезу) под столњак, а по том посипа сламу по соби у сваки кутић квочући као квочка: „кво кво,“ а дјечица му се ухвати за skut од хаљине па за њим скакућу пијукајући као пилићи „пи пи, пиу, пиу!“ Пољски домаћин (особито у Сријему) узме 4 ораха из шиника, те хитајући на све четир стране на сваку страну по један крсти собу говорећи: ваимја оца, и сина, и свјатаго духа, амин. Један од млађе мушке чељади излази по том у авлију, те прасне по ње који пут из пушке, пиштоља, а по неће и из прангија у славу Рождества Христова!

Кад је ова церемонија готова, украшава домаћица стб. У прочеље меће „божићњи колач“ а уз'ањ' воштаницу у чираку, затим здравље, по њекоју јабуку, које чесно бијела лука, чашу с медом, медену ракију, коју боцу с вином и др. У сељачким кућама метне домаћица у шиник на шеницу и орасе „божићњи колач,“ па

га меће под стб. Овако је обичај у Славонији. Ријетко гђе да је „бож. колач“ на столу, дочим се у Сријему и по занатлијским, трговачким и у опште госпоцкијем кућама у Славонији ставља „бож. колач“ у лијепу порцеланску здјелу или тањир, а под „колач“ се меће шеница, које зрно кукуруза, сувих шљива, ора, мало тамјана у папирићу, 3—4 јабуке, а на колач меће домаћин сребрне и златне новце, желећи тиме себи срећу. Кад домаћин ређа по колачу новце, тада према броју новаца броји 1,—2,—3,—4. и т. д. већ колико хоће хиљада т. ј. жели да му толико Бог удјели. Гђе гђе задену у колач воштаницу, те над њим гори. Ова воштаница обично је бијела и умотава се с једном танком жутом свјећицом воштаном. Сиромашније куће немају дебелијех свијећа, него умотају 3 свјећице танке те их припале на Божић кад се печеница једе.

Кад је овако трпеза украшавана, уноси домаћица и вечеру. Чла се чаљад најприје помоли Богу у многијем кућама не читају се тако обичне молитве, него пјесме божићне: „Рождество твоє“ и „Дѣва дне њ.“ Помоливши се сједа чељад за вечеру. Прије вечере напије се сваке чељаде по једаред дваред медљане ракије и поједе по једну кришку јабуке умочене у мед и по једно чесанце бијела лука: кришку јабуке ради здравља, а чесно лука против вјештица. По том се једу друга јела. У којој кући има школске ћече или које чељаде, које појати умје, ту ти се отвори пјесма. Поји се „Рождество твоє“, „Дѣва днєсь“, „Слава вѣ вышнихъ Богъ“ и др. божићне пјесме. Дјеца се играју с ораси и љешници лио и тако или се ваљају по слами, а старије уз чашу вина разговарају и поју. Момци и млађи људи чешће устају иза трпезе, изилазе на авлију и међу из пиштоља или пушака. Кад се старија чељад разговором позабави, дјевојке враћају за кога ће се удати, а враћају на разне начине. На бадњи дан свака дјевојка једноуди. У Славонији у околици

града Осијека чисте дјевојке тај дан 12 пута собу, но ђубре то тек у вече бацају на ђубрењак, па какво тада име најпре чују (наравно: мушко,) тако ће им се звати суђени. За вечером остављају дјевојке од сваког јела први залагај, те све те залагаје покупе, па кад лијезу спавати, међу под главу, и велс, дће тада сањати, за кога ће поћи. Неке ђевојке опет прибаве олова, те га топе у лименој кашици, па онако растопљено излијевају у студену воду. По слици салијева суде за кога ће поћи. Ако салијев налачи на плуг, знак је, да ће поћи за ратара; ако на чекић, за ковача; ако на вагу, за трговца и т. д. Ово посљедње обично практикују варошанке. — По њеке дјевојке и овако враћају. Куће ново огледало, за које се не цјенкају, него без приговора даду стаклару толико колико заштеде њ'. И не смију се огледати у огледало тоноћи. Прије лијегања на баљзвеле узме дјевојка огледало, преко њега положи нож и кашику, те то метне себи под главу. Око поноћи устаје, те гледа у огледало. У огледалу гледа слику, да види уз-а-се и свог суђеног. Но ако се догоди да у огледалу поред своје слике можда види и мртвачки лијес, знак је да ће она те године умријети. А ножи и кашика се меће преко огледала зато, да суђени, ако је преко шуме, ножем себи прокрчи пута до дјевојке, а ако је преко воде, да се може кашиком као веслом превести до ње. —

Још док чељад за трпезом сједи ето ти ђака или момака, те купајући на прозору питају: „Хоћетел примити вертеп,“ или „хоћетел примити звјезду?“ То су весели „вертепашки“ и „звјездари.“ Нема те куће, која ће их одбити и не примити, јер и старо и младо топи се од милина слушајући оне миле божићне пјесме и шаљиве орације, које вертепашки и звјездари поју и говоре, или прекајући од смијеха; кад у вертепу заиграју лутке. Домаћин дарива вертепаше и звјездаре којом патуром, комадом сувога свињског

меса, сланином или по њекојим паром кобасица.

Трпеза се не спрема, догод се слама не изнесе напоље, а то бива трећи дан Божића т. ј. на дан св. Стевана већ у сву зору.

Челад на бадњи вече лијеже поњешто раније које од умора и труда, што га је тај дан имала, које опет зато, да не одоцни на јутрење. Кад поноћ превали, онда се зечки спава. Свако хоће да је на опрезу, те да може устати прије него што звоно и поп позове побожан свијет на јутрење. Домаћин се први диже са своје постеље и буди осталу чељад, која махом сва на божићној слами слатко спава. У Славонији влада лијеп обичај, да се сва чељад из јутра на Божић умива са лијепе здраве, румене јабуке. Тијем се хоће, да свако буде здраво и румено ко јабука. Домаћица још у вече одабира за ту цијел лијепу и здраву јабуку, па ју меће у лонац чисте воде, те се једно по једно у водом с те јабуке **ВИБА ОФ ЕКА** јутрење, надмећу се **CRNE GORE** полагањеници који ће прије коме доћи, да честитају Божић. Ти се полагањеници зову „божићни полагањеници.“ У Сријему је обичај, да домаћица полагањеника, кад дође да честита Божић, посипа шеницом и посађује код врата, затим му додаје тестију (ћуп) да јој донесе воде. Полањеник оде било на студенац, било на чесму или на ближњу ријеку те доноси воду, а домаћица га дочекује на кућњем прагу и пита га: „шта ми носиш?“ а он одговара: „здравље и весеље и мир у кући.“ Онда га обдари новцем, позове га на ручак за онај дан, кад ће се сјећи „бож. колач“, и отпусти. Да чудне срдње и зловоље од домаћина и домаћице, те се догоди, да положник било о лед, било о камен полуца тестију! Зар се је једном повратно положник домаћици празних шака и на упит њезин: шта ми носиш? одговорио: „држак од тестије!“ Таквог полагањеника изгубе из воље, и зацијело држе, да ће им те године све у натраг поћи. На Божић полагањеници не жаре по пећи. У Сријему их

не нуде ракијом, али у Славонији нуде. Богати људи у Сријему и у Славонији, особито трговци и имућне занатлије, кад на Божић у јутро устану из постеље, помећу по поду од спаваће собе сребрне и златне новце, те преко њих ходају зарад боље среће своје. Кад звоно огласи на јутрење, врви ти и велико и мало у цркву. Снјијег што дебљи, а зима што жешћа, мила је сваком. Тада обично Србин вели: сад знам, да ми је Божић! Кад се с јутерње дође, тада се чељад међусобно поздравља са „Христос се роди!“ а одздравља са „ваистину се роди“ или „ваистину погоди!“ Млађа чељад одма последије јутрење омрнује се. Обично доручкује пача (хладнетине, питије) или што друго. Старији свијет обично не окуси ништа, док не дође са службе т. ј. док се не заложу проскуром. Прави ручак и бива тек последије литургије. **CRNOJEMIC** Доко се на Божић не обичају пеци **DURDE** меће, то је ипак обичај, да редуша мијеси „чесницу.“ А по имућнијим **CRNOJEMIC** кућама, гдје је друштво мало, пече се прасе у пећи тај дан. Чесница је **CRNOJEMIC** мена прасе, помазана одозгора с медом, и у њу се меће какав сребрен новац — обично цванцик. Она се мијеси с оном водом, коју је домаћин последије јутрење у пуној тестији донио са студенца или чесме, и она се не смије начињати док редуша не почне мијесити чесницу. О ручку је чељад ломи, те кога тада западне комад у ком је новац, веле, да ће ону годину имати особиту срећу. Има кућа, гдје се један те исти комад новца меће сваке године у чесницу; такав је новац дужан домаћин измијенути оном који га нађе — било истим, било шкудом, било дукатом — већ према свом стању. По један комад те чеснице намјењује се и путнику. У којој се кући пече мало прасе (одојче,) разглаве му пред пециво вилице и вргну му у уста јабуку, орах или кромпир (кртолу,) а то је мислим зато, да се глава боље испече. Глава се од одојчета оставља за млади Божић и тада се једе.

Послије свршене литургије, у оном акту, кад свештеник дијели навору, међусобно се поздрављају родо-ви и знанци и пријатељи, те се тада љубе. Тај се обичај сачувао по сели код простога народа.

Кад се свијет враћа кући из цркве, редуша довршује ручак. А кад ће чељад у којој кући сјести за трпезу, оглашују то млађи пуцањем из пушака или пиптоља. Сељаци а и интелегенција се обично пред ручак

напије једаред — дваред медене ракије. Сељаци узимају уз ракију још и по кришку јабуке умочене у мед, или по кришку сира. Ручак се одлучне са молитвом или пјесмом „Рождество“ и „Дња днесь.“ У Сријему је обичај, да се прије ручка још једе и „вареник.“ Вареник је с медом и мало бибера скувано прво вино, у које се надробо „здравља.“ Од тога прије ручка узме свако чељаде по једну кашику. У свептеничкијем кућама се у тако скувано вино удроби поскура.

ДВА ПИСМА СИМА МИЛУТИНОВИЋА САРАЈЛИЈЕ ВЛАДИЦИ И ГОСПОДАРУ ЦРНОГОРСКОМЕ ПЕТРУ II. ПЕТРОВИЋУ-ЊЕГОШУ.

(Прилог за објашњење одношаја међу владиком Петром II. и Симом.)

У потоњим годинама појавило се у српској књижевности доста лијепих радова, о два велика српска писателя: владици и господару црногорском Петру II. и Симу Милутиновићу Сарајлији; а о владици Петру II. и Симу кој књижевности (*Лавров и Ровински.*) Но не гледајући на ту доста обилату књижевност, о тима двама српскијем великанима, има још доста и доста непотпуности у радовима наших поштованих књижевника, има још доста ствари, које би ваљало додати и те радове допунити, па да се може казати да је живот и рад владичин и Симов добро исцрпљен и у доброј потпуности представљен пред очима читалачког свијета. Па не само то, него се наши поштовани књижевници разилазе на доста мјеста, особито у питањима односно времена доласка Симовог у Црну Гору; времена бављења његовог у Црну Гору, времена колико је година био наставником Петра II, или како се, у вријеме Симовог бављења у Црну Гору, звао Рада Томова; времена одласка Симовог из Црне Горе и т. д. Но о томе ћу рећи коју ријеч други пут; а сад да напоменем о једноме недостатку, којег сам нашао код писаца о владици и Симу;

а то је што се баш ништа не говори о одношима какви су постојали међу великим учеником и великим учитељем, што учитељ остави ученика и Црну Гору пресветињу Српску. „Свако зна, бар се мени тако чини, да се не би требало обратити пажњу; јер без тога биће непотпун опис живота и рада и једног и другог.“

Кажалећу ни ја не могу за сада рећи много у корист тога, само ћу привести два писма, која ће нам засвједочити, да су међу владиком и Симом постојали најпријатељскији одношаји и да се Симо с највишим поштовањем односно према „господару црногорства.“

Прво писмо показује нам како се владика бринуо да свога учитеља и материјално помогне; а показаће нам да се ученик обраћао учитељу с препоруком да му нази ђакове, које је шаљао на васпитање у биоградске школе. Врло је жалосно што из тога писма видимо да се и такав велики човјек као што је био Симо, такав велики пјесник, слава и похвала српскога народа, на још бивши и у државној служби као секретар „попечитељства просвјештенија,“ налазио у врло непријатним материјалним окол-

ностима, дочим су може бит други, које би с правом могли назвати безподобним сличарима народним, купали се у свакоме изобиљу и благу. То не служи баш ни мало на част влади србијанској онога времена; а владници *Петру* нека је вјечна хвала, што се тако очински сјећао свога учитеља.

Сувише из тога писма дознајемо кад се почела штампати владичина „*Луча Микрокозма*“, коју је владика послао Симу да је штампа у Биограду и која је истоме Симу била посвећена. Из тога видимо да „*Луча Микрокозма*“ није била наштампана у почетку 1845, као што каже *Лавров*; ¹⁾ него тек свршетком те године.

У другој писму упознаје нас *Симо* са јунаштом, које је учинио Црногорац *Вуле Пиштер* на Стамбол капији биоградској, противу страже турске. С каквим заносом, с каквом љубављу говори *Симо* о јунаштву тога јунака црногорског! С њим се у срћем препоручује владници „оште ми особито мило и драго“ *Симо* код Србина и о *Сорну* истоме *Симо* Куда ће љепшега, величанственијега свједочанства како се *Симо* вазда односио с чистим, српским одушевљењем и заносном љубављу према Црној Гори, Црногорцима и црногорском јунаштву, него што су ријечи које читамо у томе *Симовоме* писму. Такав је *Симо* био у Црној Гори, а такав је остао до своје смрти: љубио је Господара црногорског, љубио је Црну Гору и Црногорце брацком српском љубављу. Камо срећа да се и данас Србин код Србина осјећа као код брата. Куда бисмо били?...

Даље описује *Симо* „вигњет“ који је он дао израдити за „*Лучу Микрокозму*.“

1) Лавровъ П. А. „Петръ II Петровичъ-Въгошъ владыка черногорскій и его литературная дѣятельность.“ Москва 1887. стр. 268.

Прво писмо Симова владници Петру писано у Биограду 22 септ. 1845 године.

Владико свети помагај Вам Бог, да нас дуго благословјате!

Фала Вам уредно на послате ми двјеста форинти банкноте и не могу вам исказати како ми је то пристало, та како ти ни пљешиву капица; него би још боље само тад, када би ми барем за једну годину дана по толико мјесечно Бог и срећа однекуд надавала.

Мали Црногорчићи амо су већ недавно у школу пошли: *Перо* у прву, а *Штево* *) у трећу гимназије класу и све би добро било само да их није грозница напала; него је Бог милостив те је *Пера* на скоро и пустила, па ће непремјено и *Штева* и од сад ће, увјерен сам, добро и отлично учити се. Свети љета у нас овдје, како и по свој Србији, особита грозница зацаровала је; нити је у Београд куће коју није она собом посјетила; пак и нас њега *Драгишу*, који вам и левицу као и десницу целива.

Сад ми баш стиже и предрачун из Пеште за вигњет на *Лучу Микрокозму*, којег Вам овђе и пристављам, порад Ваше даље наредбе; а ових дана почиње се овде иста књига штампати што је није могла типографија пријед примити, због својих особитих дјела.

Јесам и остајем скорога и на ово одговора чекајући Ваш владико и Господаре Црногорства

Обвиљски почитатељ

Симеон Милушиновић.

*) Вриједило је објаснити, која су ова два ученика. „*Перо*“ и „*Штево*?“ Уред.

(Сљедује ковац.)

IV. Д И О.

ЗА НАРОДНО БЛАГО.

ПРИПОВИЈЕТКЕ.

Поп и дијете.

Неки поп се упути пут једнога села, идући путем срете на распућу једно сеоцко дијете, па ће га запитат:

„Чија је кућа у село најстарија?“

„Наша — одговори дијете — незна нико кад је грађена.“

„А ко најбоље стоји?“ пита ће поп. —

„Неки циганин који нема кад сјести.“ одговори дијете. —

„А да, мој сине, ко се најбоље храни?“ упита попо. —

„Они ко има; а би смо и ми да имамо, ка што немамо.“

„А да, ко највише има куће?“

„Они ко нема ништа ни по жан и прво иза ноката.“

— Пошто наш добри поп виђе да зацније шило за огњило, размине село и да не суврати. —

Лакомац.

Неки — да речемо — наш сељак, чуо да се на освит Богојављења свагда раствара небо, знаменујући онај појав, који се појавио над Исусом на Јордану. Сувише чуо, да што год би човјек у тај тренутак од Бога тражио да би му Бог и дао. — Будући да овај бијаше велики среброљубац, напусти тражит од Бога пуну кацу дуката. Те ће на освит Богојављења, што но се вели од мрака до жака презхати са прозора од куће. Кад на једанпут сине велика свјетлост; а овај од више радости, мјесто да рекне: „Дај ми Боже пуну кацу дуката; — ухита и рече: — „Дај ми Боже главу колико кацу.“ — Те на његово велико чудо, на један пут обрете му се глава колико каца, коју није више могао увлачит у кућу; заборави паре, а забави се о чуду и

стане клицати домаће. — Сјутри дан кад се сваки у село радова и веселио: наш се лакоми среброљубац бавио о чуду. Најпошље су морали разваљиват зид и довратнике од прозора да га из замке истргну. Од таде се и каже; „Хитар од више, прескочи срећу.“

Настрадаин и турска дјеца.

Настрадаин оца намисли поћи у Скадар, и тако идући нађе на једној трли неколико мухамеданске дјеце ће се играју. — па ће их запитат, да ли и где нашао на пазару да купи за своју дјецу оне исте новце уфати. — Дјеца му без ни мало растезања рекоше, да би: дроб од бравчета; гриз да потроци а дроб, да опере и прода. — Добри ти Настрадаин чим чује да се продају добри ти Настрадаин помисли усе: „Ма мене мјеста овде нема, пошто су оваква дјеца, какви им морају бит очеви?...“ — и с мјеста се суврати натраг и да не сврати.

Сељак и циганин.

Био неки сиромашан сељак дужан једноме циганину 5 шестица па му их није имао платит. Циганин ишти данас, ишти сјутра, — све залуд, — нема па нема. Напошљетку поче и пријетит, да ће му их срамотно подмирит. — Сад се сељак нађе у чуду, те ће се пожалит својој домаћици, велећи јој: „види ти моје несреће, ће оћу срамотно погинут од поганог циганина; да је с више: небих јаде ни жалио; но с' 5 шестика. — Жена му рече: „Промучи се како, јадан не био, не би ли ти Бог дао.“ — „А он јој на то рече: „Ја ћу умријет; те ћете ме однијет у цркву, па кад дође циганин кажите му.“ — Тако и учини. — Сјутри дан дође циганин код куће

сељакове и упита жену за мужа, која му плачући каже све што је и како је, и да су га однијели у цркву. — Сад се циганин упути к цркви, велећи жени му; „Ојдох и ја до њега, да му барем свучем једну аљину за њих, — да се не скубемо на тај свијет...“ — Дође у цркву ће збиља нађе и дужника. Бог да прости рећи ће циганин и поче га свлачит. — У тај мах дође једна чета ајдука, коју бјеше наћерало вријеме и мећава, па немајући куд камо те у цркву, а наш ти цигачим их опази те у олтар сакриј се. — Ајдуци одмах изнијеше да дијеле ајдучину, па да се разилазе кућам, пошто већ наступаше зима не факат ајдуковања. Тек што бјеху разгрнули новце, а један из међу ајдука устаће, повади свој нож и рече: Бар ћу на овога мртвога окупат јели олтар, па га зграби за косу. — Сељак сад помисли: Ево сад оне срамотне погибије: дозвах од зла горе, па ће у страху рећ: „На ноге те мртви...“ — А циганин из олтара једва и чеква са себје тарнице — па викне. Не бој се друго же ето нас готови смо! — А ајдуци чуше ли то, разгуле и побјегу а оставе новце. Онда сељак и циганин подијеле до ђавољу. У то циганин рече сељаку. „Дај ми барем сад плати оне 5 шестица.“ — У који се мах бјеше привукао један од ајдука, дако би могао остављене новце докучит, и затече ову дволицу у препирку: „даш,“ — недам; „оћеш“ — нећу; „тресло,“ „пукло,“ „више,“ „ниже;“ — готови се поклат. — Ајдук кад чуј побјези натраг. Друштво га питаше: „Бјешели их колико?“ — „А јадни! што питате, ето колико смо новаца оставили, не бјеше их дошло но по 5 шестица на дио, а једноме недотекло па се бјеху готови поклати“ — Ајдуци отле зли и гори отићи кућам без ни динара; но залудња им мука. Отад се каже: „Отето проклето. — Није коме је речено но коме је суђено; како стечено тако и растечено.“ —

Двије жене на води.

Двије сеоцке жене срећом се утрефе на воду, и одмах се нешто стану разговарат кано ти жене; — нашто ће једна рећ: „Имала бих, друго, све до довече, да ти се јадикуюјем, док ти све истевтишим¹⁾ што трпим од свекрве, ћевера и јетрве: то не би, друго, не, — вјеруј ми, — никаква магарица трпјела што — тамо она — трпи; а домаћко ми се улипио и подвучка им се све како они ђте, те не смије ланут колико пас; а ја кукавичина трпим што не би камен.“ — Друга се забјећакну, кад чу, ће такву ријеч рече за својим другом, да „не смије ланут колико пас;“ па мјесто да овој да укор, рећи ће: „Ух! кукала како то рече; а ја да ономе мојему тако речем напео би турин ка прасац.“ — Ђле се незна друго одније рече. —

Зла ноћ.

Док је самовољство у Црној Гори владало разумије се да је било доста чествовања и ајдуковања. Тако ће неко мајка у мајке, кренути у крађу; а мајка, да би га благословила рече му: — „Ајде синко Бог ти да злу ноћ!“ — Овијем је добра старица шћела казати, да му Бог да дивљи карамлук и помрчину нећели јој син боље украсти. — Исте ноћи лупеж се пришуња некој торини и шће да прескочи преко плота у тор; али његовом несрећом а мајчинијем благословом, набуци се на колац од тора: и тако му Бог даде злу ноћ за навик, а мајка му остаде самохрана вјечно кукајући. —

Сутук од мајчина благослова.

Један чобан крене неки дан у лов у планину, објеси пушку о рамену, поздраву мајку и оде. — Добра му мајка на поздрав одврати. — „Хајде збогом и да Бог да ми отуд дошао крвав,“ — т. ј. да убије звјерку. — Ловац идући планином, изађе на јед-

1) Искажем.

ну косу одакле може најбоље разгледати; а Бог нареди: омакни му се ноге, те овај брдоножице у један шкрип вас се сломи у комате, те кући крвав отиди до пета. — Ето како га је мајка благословила -- и стури му се.

Донесох ли ја.

Пошто се сврши рат и врате војници на своје домове, упитат ће наш добри и покојни Бла... жену: — „Богати Сенија, посјекох ли ја главу на звијер...?“ — „Тако ти крмник!“ — ова му одговори. „А да донијех ли нос, јадна небила!“ — „Донесе Шуле, тако ми јадџа, те доста вељи, ето ти га и дан данас међу очи!...“ Ето изгледа, како наше ваљане жене коре своје слабе мужеве и храбре на јунаштво за обрану домовине.

М. П. С.

Човјек и пуж.

Био један човјек у млину (вође ницу) и враћајући се из млина с брашном у врећи, види пужа са неговим роговима (пипцима.) — поплаши се и баца врећу с брашном, па пође маручачки кући. Домаћи га запитају са овим ријечима:

„Камо врећа — ала ти срећа?“

„Камо брашно — зло те нашло?“ —

А он одговори овако:

„Виђох пужа звјерку љуту:

„Дижне роге, да ме боде;

„Дижне уши, да ме буши;

„Дижне зубе, да ме дубе;

„Баџих врећу, брашно баџих,

„Па побјегах здраво кући.“ —

Цар и циганин.

Имао цар једнога врло доброга коња (хата), па га држао док је могао коњ да га служи, а кад није могао да му чини измет, рад старости: дадне га цар својијем слугама да га пунте у планину и издадне заповијест, да, који год би казао ње липсао, да мора платити коња. —

Путници су пролазили кроз ту планину и цар је свакојег питао: „Што ми чини хата?“ — Ниједан путник, — знајући за царску наредбу, — није смио казати ње липсао хата. — Једног путника је преко те планине и једног циганина. Кад је циганин дошао код цара цар га запита: „Шта ми чини хата?“... Циганин, досјетивши се, одговори: „Што добро скао пнајбоље, прекошкарно се: поше глава, пошито и јенишине, поше шреп.“ — А цар ће одговорити: „Шта ти кажеш, да је хата липсао?“ Циганин одговори на то: „Шне, не ја некажем но ти кажеш, да је хата липсао.“ — Тако ослободи циганин путнике, да неби који платио хата царевог. —

Прибиљежио

Симо Р. Мијовић-Краишник.

учитељ у Шекулару.

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ.

(Скуљене проз Црну Гору и Приморје.)

Ц

Црна се чапра доцкан раздрије.
Цвијеће ти по образу.
Цију мију у моју глибаву шију.

Ч

Чува се као да је од стакла.

Човјек има педесет ока меса, а образа само два прста.

Чувај се од сваког чојка који гаће веже.

Честа болест смрт за врат.

Четвртак добри почетак.

Њ

Њуши као прасе.

Њуцка (затеже) види се да је крив.

Ш

Шија и врат један је комад.

Шака дана, а сто је послова.

Што у вече мислиш, остави за сјутра да збориш.

Шарена је сукња, ствар дијена; ал није за сваког.

Што ваља за дома, недаје се у пркви.

Што се стече без зноја, незна му се разлога.

Шњим на сриједу као пилавом (варен ориз).

Што нађеш не кажи, што изгубиш не тражи.

Што старци на огњишту, то ђеца на буњишту (ђубрету).

Шалат кућу муту.

Шара бара да је више пара.

Што претече ручку, се се даје кучку.

Што ће брод (барка) у каме-
ници. (Кад је постао Књаз Данило
Петровић Књазом Црне Горе ову је
пословицу изрекао Сүла Радов. (Њеки

га зову Радовић) из Комана. Сүду су држали за паметна чојка, и кад је ову пословицу исказао хтио је да каже: да ће Данило I. с Књазевском титулом, изазвати турке и друге непријатеље на Црну Гору. — Један пут питао га је Књаз Данило: „Сүла! је ли ти се родило ове године жита на баштину?“ — Сүла је вазда говорио у пословице, те ће и овога пута: „Жена ми је била коњ, а амбар врећа“... т. ј. све што му се родило те године: жена му је кући донијела на плећи.)

Љ

Љубав за љубав а сир за паре.

Људска уста и боцу на плоту никад затиснут.

Љето у ваздух не оста.

Љепота је на буњишту (ђубре) а лепота на огњиште.

Љепота је о плоту. (Кива није тврд.)

Ц

Ценек је затурио ка на вражју

Цин башка, а шејтан башка.

(Ово је турска пословица. Значи: Баво по себе, а враг по себе.)

Илија Н. Златичанин.

ЖЕНСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ.

Прешлица на полицу,
Пуна бисера:

На ној преде Јововица,
вазда весела,

И уз њу су миле заве,
и шњом веселе. —

Булбул поје на ружицу:
саба зора је:

„Диксе, диксе млади Јово,
справљај сватове!“ ...

„Ја имадем мила баба,
справиће ми' их“ —

Пошто се прицјева отац, затим
се прицјева матер, браћа, и сестре.

(Мушки.)

„О стамене стамене!“

(Женске.)

„Што зовете овамо?“ —

(Муж.)

„Имате ли ђевојку?“

(Жен.)

„Ми имамо ђевојку.“ —

(Муж.)

„Окете ли нам' је дат?“

(Жен.)

Нећемо је ни продат!“ —

(Муш.)

„Ви оћете и силом...“

(Жен.)

„Силу Боже саломи! —“

(Муш.)

„Сад нам Боже помози! —“

Сад момци иду пут женских и узму једну (а право је најкрадњу) женску и одлазе на првобитно мјесто пјевајући:

„Ој, благо си нама!“

(Жен.)

„Још блажије нама! —“

(Муш.)

„Добро доведосмо...“

(Жен.)

„Од зла утекосмо...“

(Муш.)

„Ми нас окитисмо;“

(Жен.)

А ми очистисмо! —

Сад постаје, тобожа, свађа и мушки почињу да куну:

„О стамене стамене:
На главу вам камење!“

(Жен.)

„На пјећи вам пећине! —“

(Муш.)

„Ви се у млин самјеле!“

(Жен.)

„Ви с' у ступу растукли! —“

Ову пјесму пјевају и играју мушки и женске послје објода.

Расла тиква на буњиште:

Око ње су двије сваће.

Свађа сваћи тикву иште:

„Дај ми сваћо ову тикву! —“

„Недам богме вражју капју:

Доста сам ти добра дала

за њном ти моју кћерку. —“

„Ура си ми врага дала!

Тек ми је праг пријешла:

Сваћо ме је име нашла.

Свекра зове „јарчебраде;“

„Јарчу „чичомра;“

„Тевроче, задрзани;“

„Заовице „срдоплете“

Јетрвице „лупежице.“ —

Илија Н. Златичанин.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРЕКОРЈЕЧИЦЕ И РАЗНЕ ИЗРЕКЕ.

Приближежи В. Радојевић.

— Херцег-Нови —

Ако ј' тамо килав ђувегија
Овамо је с млијеком ђевојка.

Ако нијесам била невјеста, ма
сам иза плота вирјела. — У Дани-

чића: Ako nijesam nevjestom bila, a
ono sam iza položaja gledala. 2)

1) Прекорјечица је чисто српска ријеч и замјенује руску пословица, као што је то лијепо навео по Вукову Рјечнику г. Мојо Медић у овогодишњем „Стражилову“ (бр. 3.). — Нижући овако нар. умтворине у „Просвјети,“ ја ћу по могућности тумачити све оне ријечи којих у Вука нема или имају други назив или друго значење — ако их има. Добро би било кад би се у овје скупљачи нар. умтворина по могућности држали тог принципа. Тиме бисмо два посла обављали: прибирали нар. умтворине и попуњавали Рјечник. Истива да скупљач ријечи може и онако наћи сваку

ријеч у нар. умтворинама, али више пута ни по смислу не може знати шта значи ова или она ријеч, као што се мени догађало, прелиставајући нар. умтворине у овогодишњој „Просвјети,“ те сам се обраћао за помоћ скупљачима истијех. В. Р.

2) Код ове изреке у Даничића стоји: „и гкр. иза положа,“ што значи да у рукопису (дубровачком, одакле је извађена) стоји иза положа, а Даничић је то — као и много штошта, што му се чињело нејасно — исправио и замијенио ријеч „положа“ ријечју „положаја“ А не би ли когод могао доказати да је „полоз“ и „плот“ једно исто или барем да у неколико сличе једно другоме? В. Р.

Ако сам и коза, није на мени звоно.

Ако сам и туга, нијесам твоја руга.

Ако сам се и одоцнио, нијесам се осрамотио.

Ако сам ти у кући, нијесам ти у г...и

Без муке нема гуке.

Бог, без мита, па мајка (најбоље те пазе).

Бог је непогрјешив.

Бог је оставио шалу, а ђаво истину. — Гледај у Вука: Бог је шалу оставио, а ђаво цркву.

Богу ужежи (или ваља ужежи) једну, а ђаволу двије (свијеће). — Т. ј. покажуј се већи пријатељ према ономе, што ти може нанијети зла, него ли према ономе, што ти није опасан.

Боље је подранити, ма и нокат стук'о.

Боља је добра штедња него најбоља радња.

Благовијест — говеда у обрвост

Бако, бакурице, жив ти Јанко

жив ти Марко, кажи ми пут доје ку се стране удомити. — Види у Вука: Кажи, маро, од куда ће сватови доћи ³⁾

Ближа је кошуља, него бјелача.

— У Вука и у Капетановића:... „него хаљина,“ — у Даничића:... „nego dolama.“

Боже, боже, све су твоје коже! — Види у Вука: Боже, боже, куд ће наше коже?

Боже те сачувај руњаве жене а гола чо'ека. ⁴⁾

Виђеће се на печено (т. ј. месо).

— Вели се за посљедице нечега, т. ј. какве ће бити, јер се од свију јела

обично по селима најпослије износи печено месо.

Дошао ђаво по своје. — Гледај; С ђаволом дошло, с ђаволом пошло: — а употребљева се у шали и кад се њеко плаче да је оболио.

Дуг је мушки.

Да је добар дом, и вук би га им'о.

Да не пође благо по штети. — Тако рече онај, кога нуде да се жени, или тако се рече у опће за онога што се оженио, а не може ни себе да прехрани.

Ђе је Марко, ту је и ођело.

Ђе је пошла сјекира, нек иде и држало.

Ђе је један, ајде ти; ће су два, гледај ти; ће су три, бјежи ти. — Казао Луштитанин Луштитанину, е он обично међу се воде парнице за разлику и ненавиде се осовио кад броде морску пучину. Овом вијетом каже се: кад је у каквој радњи један Луштитанин, може ступити и други; ако су два, трећи нека иде и не иде — како му се види, а ако му се види, чиниломе нема пута.

Жива глава све покрива, а мртва све открива. — Рече се за кога се мисли да је много дужан.

Жени се од куће, па ако је и од кучке. — Види „Просвјету,“ 1893., стр. 172.

Зна ће враг кашу 'лади.

Зна и ђаво што је право, ма не ће него како је њему драго. — У Вука: И ђаво....., али не ће да чини; — у Капетановића: И ђаво....., само да хоће.

Залуд је крмку жвиждати.

За све зло, што ти желим... — Као увод у каквом савјету.

Добра стийжа ⁵⁾

⁵⁾ У Вукову Рјечнику стоји: (Добра) стийж. Види тумачење Вуково код ове ријечи. В. Р.

ЛИСТАК.

ЦРКВЕНЕ БИЉЕШКЕ.

— **Свештеник у оставци.** — Парох Лимџански *Саво Клисић* због слабога здравља дао је оставку на парохију, усљед чега стављен је у стање мира.

— **Рукоположени.** — *Буро Клисић* из Лимјана у Црмници рукоположен је за дјакона 8 децембра 1893 г.; а 9 ист. мјес. и године произведен за свештеника и одређен је за душестаратеља парохије Лимјанске.

— *Стеван Пејовић* с Цетиња рукоположен је за дјакона 9 децембра 1893 г.

— *Крсто Радуловић* из Комана рукоположен је за дјакона 16 јануара 1894 г. а 23 ист. мјес. и год. за свештеника и одређен је за душестаратеља упражњене парохије Команске.

— **Приложници.** — Господин **Филип Петровић Његош** приложи новоподигнутој цркви, храму Светога Великомученика Георгија на Богетиће:

Највеће звоно за душу своје оцу Перу Јокову Петровићу.

Средње звоно за душу своје стрицу Крцу Јокову Петровићу.

Најмање звоно за душу своје ђеду Јоку Стијепову Петровићу којијема нека свемогући Бог дарује вјечно спасење.

Андрија Мијајлов Мијановић приложи звоно од 50 кила парохијалној цркви светога *Николе* у Трњине.

— *Никола Илин Мијановић* даде као помоћ у општинско звоно ф. 72 за душу својијех родитеља храму светога *Николе* у Трњине.

— *Перо Муратов Рогановић* с братом дадоше као помоћ у друго општинско звоно фиорина 40, за душу његове погибше браће храму светога *Николе* у Трњине.

Парох Ровачки *Милош Јовановић* набавио је канђело и икону светога Саве, које су приложили *Милушин, Илија* и *Крсто* браћа *Јовановићи* из Међурјечја храму свет. Апостола и Еванђелиста Луке у Ровца.

— У пркос томе, што ни ограничени простор нашега мјесечника не допушта доносити опширнијех описа о Свето-Савскијем прославама: ми ипак врло радо пристадосмо, да овај опис из далеке нам брацке Русије на видик изнесемо, да се из њега види са каквијем усрђем сјеверна наша браћа учествују у нашем народном весељу, с цијели да свијет види њихову солидарност, која их с нама тијеснијем сазнањем спаја, вазда и свуда, треба да је брат брату мио, ма где бил' ма гдје се находио.

— **Прослава Св. Саве у Москви.** — По одлуци тач. 5-те зборске одлуке од 4. и 1894 год. приређивачком одбору част је ток прославе предати јавности:

а) Одбор при свој жељи — није могао благовремено свуда разаслати позивнице гостима с тога, што је зборска одлука о прослави Св. Саве донијета тек 4. Јан. и што су 5-ог, 6-ог, и 7-ог Јан. празници, у које дане не раде брзопечатње у Москви. Исто тако позивнице нијесу могле бити штампане, пошто је предходно нужно да се изврши извјесна цензурна формалност, која због краткоће времена није могла бити извршена усљед чега је одбор на брзу руку исте литографисао, и могао их је разаслати тек 8--9 Јан.

б) Позивнице су према зборској и одборској одлуци разаслате свима виђенијим лицима и пријатељима народа Српског и Словенства, а тако исто и корпорацијама и омладини, како у Русији тако и у свијема српскијем покрајинама и др. крајевима. Због горњијех разлога, позивнице су

до 14 Јан. могле стићи тек у Сјеверо-Источне крајеве Аустро-Унгарске и у Србију; а у остале крајеве стизале су доцније. 1)

в) Омладинску прославу у Москви извољела су удостојити својим присуством ова високоуважена лица:

Преосвештени *Александар I-ви* Викарији Московски — Епископ Дмитровски, из дубоког увежења према Православном народу Српском благовољео је лично својим протођаконом и пјевачким хором одслужити на српском подворју Божију литурђију, уз припомоћ: настојатеља грчког Николајевског манастира Архимандрита *О. Герасима*, познатог заслужног протојереја *А. Г. Полошевнова*, 3 српска Архимандрита (*О. Кирила* настојатеља срп. Подворја, *О. Јоаникија* њег. помоћника и *О. Данила* старешине Високих Дечана налазећег се случајно у Москви); познати писац руски и заслужни господар *Друштва* Московског Славенског *Друштва* Хоф-мајстор *А. А. Марков*, Председатељ Кијевског Слав. Друштва, заслужни професор и бивши ректор Кијевског Университета *И. И. Рахманимов*; заслужени и уважени ординарни професори Московске Дух. Академије: *Н. И. Субошин* и *П. И. Цветсков*; грчки ген. консул у Москви *г. Ф. Бостанжогло*; срп. ген. конзуо у Москви *г. Н. Н. Комшин*; много чланова славенског друштва са поштованим фамилијама; позвани руси-студенти из Академије и Университета; г. г. репортери извјесних московски листова и мноштво народа руског и српског.

г) По свршетку службе и многољетија Императору Руском и Царујућем Дому, Св. Синоду, Митрополиту Московском; Владаоцима и главама срп. цркве; — у просторијама Подворја био је обављен у присуству свију позваних гостију — Св. обред „Славе“ (водоосвећење са резањем ко-

лача при црквеном појању хора са срп. напјевом); После чега се је преосвећени *Александар* сам примакнуо к Омладини, и благосиљајући свакога рекао је:

„Ја сам до плача потрешен од „милине, што сам имао случај — први „пут видјети овај дивни и чисто хришћански обичај — Српску „Славу,“ „и тим дубље тронут сам, што видим „да ви, омладина српска, хранећи тај „ваш драгоцени обичај народни, не „заборављате га ни у најудаљенијим „крајевима од ваше лијепе Српске „Домовине. Нека сте срећни и благо- „словени, драга ми дјецо, и нека да „преблагИ Бог, да будете корисни си- „нови и грађани вашег народа и ва- „ших лијепијех и питомије земаља српских, а на ползу Православља и велике славенске нације.“ За овијем преосв. Владика оставио Подворје и одвезао се у свој конак, а програм прославе продужен је својим редом. Овај програм цијелој славећој омладини српској, била је драгоцен пријатност што је „бејсјуда о значају „Славе у Срба,“ — саслушана свима присутним гостима са особитом пажњом, чиме је наш драги друг *Живковић* потпуно оправдао узети на се трудан посао. (види „Москов. Вједом“ и др. москов. листове од 15. Јан.)

д) Приређивачки одбор, дубоко цијенећи неуморан и свестран труд око ове прославе *О. Кирила* Архимандрита, писмом својим од 7. Јан. умолити га је, да он као сиједи домаћин Подворја и бивши дугогодишњи професор омладине — Српске, прими на се 8-му тач. програма прославе, т. ј. да поздрави наше драге госте Русе Добродошлицом, чега се је он драговољно примио и поздравио их је овијем ријечима:

„Поштоване Госпође и Господо,
Драги Гости!

„Срећан сам што сам удостојан „те високе, те драгоцене почести, да

1) Уредништву „Просвјета“ ни њенином редактору није долазила никаква слична позивница из Москве.

„ вас, драги гости и ове године, а на дан прославе великог светитеља српске цркве Св. Саве сретнем и поздравим — заједно са српском омладином: добро нам дошли! (Хорошо пожаловать!). Ви сте се великодушно одазвали нашем позиву; ви се нијесте либили усрећити својим присуством овај српски општенародни празник, а то је јасно свједочанство, да није охладнила она искрена и неизмајсторисана љубав ваша према јужним словенима што би жељели чути и виђети непријатељи словенства, а нарочито љубав српском народу, којом се свагда одликовала првопрестолна Москва на чему са својим врховним вођем Великим Руским Господарем Императором заштитником и наџом свију Словена (?... Имали их више поједнако аутокефалнијех. Уред.)

„ У име српскога народа, у име главе Српске цркве, у име учеће се српске младежи, ја сматрам за свету дужност да вам из дубине душе захвалим драги гости, за вашу нажњу коју сте указали учећој се српској омладини усрећивши својим присуством ову њихову свечаност. Господ да вас награди за вашу искрену љубав!

„ Да здравствује Велики Господар Руски Император, Његов Царуљући дом и Руски народ!

„ Да здравствује млади Краљ Српски Александар и Српски народ!²⁾

б) По свршетку посљедње тачке програма прославе гости су извољели приступити у побочно одјељење к веома скромној но чисто срдачној за-

2) А зашто не и Црногорски Господар и Црна Гора?

Уред.

куски у вријеме које пале су од стране поштов. гостију многе лијепе здравице међу којима су најзначајније: Српском народу у свима крајевима Српским (наздравио А. А. Мајков,) Владаоцима и главама српске цркве; као многим присутним високим гостима (наздравио је О. Кирило) и т. д.

Извјесни високопоштовани и сједи професор Московске Д. Академије Н. И. Суботин наздравио је здравиду учећој се омладини српској — жељећи јој, да она вазда гаји све лијепе хришћанске обичаје народне, и да по свршеном свом школовању у Русији, однесе са собом као драгоцен залога, — чистосрдачност пријема Руског и најљепше жеље које су вазда гојили и гоје Руси на спрам цјелокупног народа српског. На ову пуну родољубља здравицу одговорио је један омладинац — напоменувши многе виђеније труђенике српске и остале, како раније тако и садање научењаке који и данас високо држе заставу: зближења међу-народна, изучавања, самопознавања, и сједињавања — велике Славенске нације, завршујући, да је само у томе једини и најјачи ослонац за сво Словенско племе.

е) За вријеме свију ових здравица, из пробног одјељења одговорали су омладинци са „многаја љста“ и са „живио,“ а у међу времену пјеване су веселије српске народне македонске и др. пјесме.

Гости су се разишли између 4 и 5 часова по подне, оставивши својим присуством Омладини српској најпријатније и најдрагоцјеније утиске.

Слављеници су добили ова писмена и телеграфска честитања, — која по реду њиховог доласка износимо:

1) Писмо Барона *Билера*, упућено на настојатеља српског Подворја.

„Ваше Високопреподобие.

Високопоштовани оче мој духовни!

Вашим посредовањем, ја сам добио позив од српске учеће се младе-

жи, да присуствујем на прослави Св. Саве.

Моје слабо здравље не дозвољава ми да се користим добротом вашом и учеће се младежи српске. Услед чега вас молим, да ме извинете пред г. г. студентима — Србима што не могу да будем учасник у радосном празновању. Ја вас молим, да српској учећој се младежи саопштите моје најтоплије жеље: да и даље успијевају у наукама, како би са временом били од користи својој драгој домовини.

Молећи вас за благослов и молитве част ми је бити искреним поштоваоцем. Вашег Високопреподобја

Бр. 37.

Москва, 13 јануара 1894 год.

покорни слуга
Барон *Т. Билер*“

2) Писмо Ректора Московског Университета.

„Ваше Високопреподобје,

Веома сажалевам што сам службом спријечен, те не могу да будем учасник у празновању св. Саве српског просветиоца. Најучтиввије молим Ваше Високопреподобје да примите мој поздрав, а тако исто да од моје стране поздравите учећу се — српску младеж.

Молим Ваше Високопреподобје, да примите увјерење мог дубоког поштовања.

Бр. 85.

Москва“ 13 јануара 1894 год.

Ректор *П. Некрасов*.

3) Депеша из Казана.

„Срдачно честитам прославу. Душевно учествујем у празновању

Професор *Александров*“

4) Депеша из Одесе.

Шаљем срдачан поздрав. Сажаљујем што лично не могу да учествујем на свечаности

Српски ђенерални консул
Сутинић.

5) Депеша из Сергијевског Посада.

Архимандриту *Кирилу*.

„Поздрављам Вас и све Србе е народним празником

Студент Академије
Лихачев“

6) Депеша из Биограда.

„Честитам св. Савску прославу у Москви светој колијевци руској

Н. Душић.

Архимандрит.“

Његовом Преосвештенству I-вом Викарију Московском Епископу Дмитровском *Александру*, који је благовољео осветити и зачинити својим Високијем присуством нашу скромну опште Српску Славу, као и на његовијем по истини Архипастирскијем савјетима, — Високопоштованој Гг.: који је својим писменим и телеграфским путем своја топла саучешћа и своју високу пажњу исказану у лицу ђачке Омладине — народу Српском; — Писмоју *Ивановићу* господину *Свирићу*, Епископу дишњем брижљивом староцу Подворја Српског, штедром дароваоцу и истинитом пријатељу народа српског, на свестраном труду и помоћи око уљепшања Српске св. Савске прославе; — Г. г. хоровађама Владичног и подворског хора, који извољеше са свијем члановима украсити хармоничним и дивнијем пјеснопјевнијем — и трудом око изучавања Срп. пјесама — ово празновање; — као и господину *П. Смирнову* чувеном фабриканту пића у Москви, који је извољео сам послати поклон славењеницима — повећу количину најскупоцјенијех вина.

У име цјелокупне славећз ђачке Омладине Српске у Москви, приређивачки Одбор, свој вишеименованој Г. г. изјављује своју најдубљу благодарност, уносећи собом у души у разне крајеве српскијех земаља — најдрагоцјеније дарове: искрену срдачну љубав и најтоплије жеље више интелигенције руске, и великог и

славног народа руског — Српскоме народу.

Москва. 20 јануара 1894 год.

Одборници,

Н. М. Вуковић студ. IV. курса

М. Д. Академије.

С. М. Јовић студ. IV. курса

М. Д. Академије.

М. Војовић студ. М. Университета.

— **Читуља.** — Умировљени свештеник *Вуко Пејовић* из Ораха у Љешанској нахији у вјечност се преселио 9 децембра 1893 г. у 69 г. свога живота. Нека га Свемогући удостоји небеснога царства!

— Свештеник *Милан Вуковић* из Бџића у Васојевићима преселио се у вјечност 18 јануара 1894 г. Покојник био је један између најваљанијех свештеника. Мирна његова нарав управо је доликовала његовој свештеничкоме чину. У служби својој свагда је био тачан и ревностан; зато је од свакога био љубљен и поштован. Покојник свршио је богословске науке у Биограду. Умро је у 36 год. свога живота од инфлуенце, а по свој прилици био је наклоњен сушици. Лака му црна земља и блаженни покој. —

— 19 јан. о. г. преселио се је у вјечност поп *Милан Вуковић* — послјије четворомјесечнога боловања. Он је рођен око 1840 год. у селу Божићу у Васојевиће. Иза оца је остао од по године; пошто му се мајка удала, он је остао код свог стрица Радоње, који га је и одњио. Он је још као дијете био узор младића, те је могао послужити за примјер својим друговима. Он је жалио што у Васојевиће нема школе, ће би могао научити бар писати, читати и рачунати. Пошто није смио свом стрицу жељу открити, то га замоли да са њим пође у Пећ у жито, што му овај и дозволи. Кад дођоше у Патријаршију, он изјави жељу, да је

рад у манастир остати ради науке, што му стриц и дозволи под условима, да се не покалуђери. У манастирима: Патријаршији и Дечанима проведе шест година, ће добије основно образовање. Из Дечани пође у Биоград, ће добије више образовање свршивши Биограцку богословију са „одличним успјехом уз примјерно владање.“ Њему је, као таквоме, нуђено у Србији поповство у крушевачком округу на 400 кућа инурије; тако и учитељство. Жарка љубав за родним мјестом недаде му се уставити; и он 1870 остави Србију и дође у Васојевиће, ће се ожени и буде рукоположен за свештеника Коњушког од митрополита *Илариона Рогановића* 6 јануара 1872 год.

За 22 године свога свештеничког рада показас је свестрану способност човјека; и оставио је лијепи успјех имену у свом племену што свјетли и његов спровод.

Спровод је био величанствен тако, да осим многобројног народа присуствовати су сви свештеници ове нахије, главари војнички и грађански и у њима основне школе андријевичке са ђацима. Пошто је свршено опјело и мртво тијело покојниково донешено крај готовог гроба, учитељ *Далевић* изговорио је ово неколико ријечи:

„Тужни зборе!“

Дозволите ми, да се на последњем часу опростим са нашим драгим покојником, којег сада посљедњи пут гледамо пред нашим очима. Гроб је отворен, рака је зинула, да у себе прими нашег пријатеља, брата, кума и друга; вјерног служитеља Божјег олтара, човјека смјерна, одана дужношћима службе његове. Данас, кад се с њим за вазда праштамо, пред нашим очима издижу се слике његова мучничког, али вазда примјерног живота његова поштења, његова прегалачког и истрајног рада у винограду Господњем.

У овај мах, кад је предамном ова црна рака, ја се у мислима пре-

носим у далеки богати свијет, ће је прије 24 године боравио млади богословац и ће му се нуди изобилје. Али челична воља, жарка љубав за својим родом, за својим заичајем и милом домовином, не дају превласти нашег покојника; и он се враћа к нама да у сиромаштини проведе свој вијек; да међу својом браћом проповиједа слово божије. Тако самопрегоријевање је знак велике душе, особито у садашње вријеме, кад је свакоме правило да иде: „трбухом за крухом.“

Пуне 22 године ради он. учи народ не само словом него и дјелом схваћајући добро изреку Спаситељеву; „да је вјера без љубави мртва“ учио нас је слози и љубави, раду и реду; учио нас је да будемо добри хришћани, вјерни и одани отаџбини и Господару. И заиста тужни зборе! Ако ико то и наш драги покојник оставља овај свијет, одуживши се дугу поштена човјека, а не само никога, човјека, који је свом душом љубио своју домовину и свога ближњег. А јеванђелист који је тако вели: „Од ове љубави нема више до ко своју душу положи за пријатеље“ (15. 13.)

Пошто се, за кратко вријеме нијесам могао спремити да овђе пред вама изнесем његова дјела и велике заслуге, што би само онакав ум могао учинити, као што бјеше наш врли покојник, то да му речемо последње „забогом!“ Да му речемо: примјерни свештениче, мучениче овога свијета, искрени друже и пријатељу, нека ти је лака плодна земља црногорска; а твојим радом осигурао си међу нама вјечну успомену. Бог нека ти душу родољубиву насели у царство небесно амин! 1) —

Андрејевица, 24 јануара 1894.

Б. П. Лалевић.

1) Покојник је сарађен у гробу свог оца а остало му је осморо ћете и жена.

КЊИЖЕВНОСТ.

— Сљедеће писмо из Беча стигло је уреднику „Просвјете“ под датом 6/1, 1894. п. р.:

„Пречасни Господине!

„Као син оног витешког народа, на ком славни претци оставише најсветије аманете своје, прегох ево, да се бар у нечем достојним покажем успомене и имена њихова. Сад, кад старе јаге при садашњијем готово заборављамо, кад нас је немар наш и неслога наша довела скоро до рѹба пропасти, дужност ми то највећма налаже, и сретан би и пресретан био, кад би замисао ову могао крају привести.

„Наумих зато обратити се и старијему и искуснијему, који ме може посаветовати, и помоћи у исто доба.

„И ево избор паде на вас, племенити Господине!

Не замјерите ми, што се ја по староме Орлу и Витезу — сматрах вас најдостојнијим и највољнијим за тај посао.

„Итајући цијењену Вашу „Просвјету“ увидјех да сте Ви, може се рећи једини, коме у данашње доба баш на срцу лежи сакупљање нашег народњег блага, и очување, што је могуће, од пропасти то наше бисерје и драго камење, којијем наш неумрли Вук, онако дивно и достојно прослави себе и народ српски.

„Много је тог блага народњег пропало прије, а и послје Вука, и даномице пропада све више и више: дан за даном, мјесеци се ређају, а године одмичу брзијем тијеком, а немар наш остаје на старом.

„Срћу нашијех дједова и отаца или гине шњима заједно и течевина старијих времена, или се мало по мало — силом околности, губе у магли заборава, док сасвијем не ишчезну, не потону у мору вјечности.

„Течевина ума Србинова (народњег) у данашње доба, или се још у заметку затире, или се никако и не замеће, а

клета туђинштина све више отимље маха, и Српче се мало одрођава и отуђује од рода и народа свога, да му временом постане највећи крвник.

„И докле ћемо овако?!...“

„Задњи је час, али нада још није изгубљена. Мислио сам и мислио, како би се могло томе на пут стати, како би се Српство опет помладило, и почело да живи новијем животом, и ево што смислих:

„Потребна је ријеч једног јединог Витешког Господара Црне Горе и Брда, јунака и Пјесника Књаза Николе I.

„Црна Гора, малена просвјетом и људима, и ако велика срцем и вољом, а задахнута синовљом љубављу прамом свом Оцу и Господару, још је богата умотворинама народњим сваке врсте.

„Једна ријеч Књажева, и благо би се народње почело сакупљати: учитељи и ученици, свакој те се књигом бави, надмудри би се, ко ће боље да изврши што Књаз и Господар заповиједа, а и више но што иште, као што показаше до сад вагда, и мачем и мотиком.

„Примјер би тај увели и остали синци Српскога рода, Црна би их Гора успаване пробудила, као и прије из тешке ноћи робовања, а Свијетли би Књаз могао да задјене у вјенац славе, још један неувелак.

„Ви сте ш Њим у најближем додиру, само му спомените ово, и ја више не иштем.

„У „Просвјети“ се Вашој надам цијењеном вашем одговору.

„Љубећи свету десницу Вашу, са синовљом одашошћу и поштовањем,

„У нада остајем:

„Србим у туђини.

А сад ево и одговора од стране нашега уредника на ово писмо

Велецијењени Србине!

Ваша је мисао са свим родољубива и заслужује озбиљне пажње.

Црна је Гора доиста као шипак пуна „народнога блага;“ и зато, кад сам се примио уређивања „Просвјете,“ одмах сам помислио на то, од колике би превелике користи било кад би „Просвјета,“ између осталог, намијенила неки свој скромни дио томе непроцијењеноме благу и богатству. — Како смислио тако сам то и учинио. — У позиву на претплату, позовем и наше велепоштоване свештенике и велериједне учитеље, да ме у тој намјери подупру скупљањем по народу, народнијех прича, пјесама, пословица, загонетака, изрека, старина и т. д.: — те је таква моја жеља била окруњена са најбољим успјехом, тако, да сам досле добио толико тога „блага,“ да би се могле двије до три замашите књиге с њим нацунити. Имеђу скупљача има и неколико онијех, који нијесу ни свештеници ни учитељи но то су претне особе. Слава им свима! —

Мали, у пркос свему тому, и сам сам знајем, да у нашем народу има тако огромна множина чистијех народних јуначких вора, да их није тако ласно сабрати и од заборава учувати. — Мали је народ по природи пјесника: па његов појетски ум непрестано ствара и новијем плодовима плоди. — Зато мислим да ни пуна стотина радника не би могла سموћи посао околу тога скупљања, а немо ли неки извјестан број скупљача; јер занаго нема ни кутића у нашем народу, у којему се не би нашао по који изврсан и са свим нов цајетић.

Потпуно се дакле слажем с вама, честити брате Србине, да би ријеч Господарева од највећег уплива била у томе послу, и да би јој се свако, са највећом готовошћу одазвао, ко год перо у рукама држати зна; те да би са тијем начином читава множина „народног блага“ сабрала и забравности отела. Зато у првој прилици ја ћу свом великом Господару и Књазу вашу мисао најсмјерније подијети, што боље објаснити и из најбоље руке подупријети и са свијем својим силама настојати, да би се она

у дјело привела, кад не би томе, ма какав непредвиђени разлог, на путу стајао. Од Бога ви лијепо здравље, а од мене брацко поздравље.

Котор, марта мјес. 1894.

Ј. Судићкић.

Стигле су нам пак сљедеће књиге на приказ:

— „Бели кос. — Приче капетана Додера о догађајима на сушу и на мору. Написао А. Ђ. Вилили. Превео Ч. А. Петровић. Са шеснаест илустрација од А. Бонаморе. Београд. Накладом Књижаре Велимира Валожкића. Цена 3 динара. Штампарија код „Просвете“ С. Хоровица 1894.“

— Ова књига износи на великој 8-ни 293. — Врло је занимива за оне, који желе, да се позабаве по који часак су мало разбигриге. Пријевод је доста лијеп и чист у српскокавском нарјечију. — Ми дакле ове приче не можемо но својски препоручити нашим претплатницима: нека је само набаве; а јамчимо, да ће у њој наћи доста угодна и занимива читања.

— „Рачунски задатци (с објашњењем) за IV. разред српске основне школе, по програму израдио К. Петровић учитељ. Поправљено и допуњено издање. Накладом књижаре В. Валожкића. Београд. Штампано у штампарији код „Просвјете“ 1894.“ — Књижица ова штампана је на сред. 8-ви стр. 111.; а цијена јој је 60 пара дин. Врло је добро удешена према потреби школској при подучавању ђеце у рачунима. — Ми смо ову рачуницу помњивије пролистали, те смо се освједочили, да она заслужује с наше стране топле препоруке и за наше основне школе у Црној Гори: зато ми свраћамо на њу озбиљну позорност наших школских власти; пошто је ова рачуница врло згодно израђена према најпрактичнијем методу, по којему се рачунство са успјехом предавати може.

— „Логика за средње школе по Rabier-у и Worms-у. С француског превео Милан Шевич. Београд. Штам-

пано у државној штампарији Краљевине Србије 1894. Накладом Књижаре Велимира Валожкића. Цена 1-50 дин.“ (1 динар и 50 пара дин.). — Књига је штампана на средњој 8-ни 153. — Пошто је наша књижевност још доста оскудна у оригиналним философским дјелима, која је одговарала према научним потребама данашње доби: врло нам добро долазе такова дјела и у преводима. Ово дјелце, како нам сам превађач каже, није строго преведено, но је гдјешто и свога, овде и онде, прибавио, да му књига што боље одговори потребама у средњим српским школама. — Истина је, да се ми са свакијем опрезом морамо чувати западних модерних идеја у философији; али је логика такова грана философије, да се ласно кварежу уловити не-да; ако баш из накастице не би се хтјело и да изврнути и изопачити. Њена су прача да становита; ал' и пак у више једнака могу на ерб обртати се. — Врло се пак да је г. Шевич имао доста обзира на гореречене прилике, и да говорећи о скептицизму настојао је помоћу сравнивања разнијех доктрина доказати истину. Не знамо, да ли је то баш његова радња, или је радња његовијех ауктора: свакако би вољни били, да ту не будемо нашли догматизма у компарацији с другијем доктринама. — Догматизам је наука божанствена; а доктрине су плод само људскијех умовања. — Па онда — искрено велимо — несвиђа нам се метод ње је израђен према потреби наших школа у Србији. Ова је „Логика“ више за професоре него ли за ученике, и ми би је само могли препоручити, као што је и препоручујемо наставницима философије у средњијем школама, да поред другијех извора за наставу, набаве и овај, који би им и пак добро дошао.

— „Светога Јована Златоустога шест књига о Свештенству. Са грчкога језика превео и примједбама пратио протопрезвитер Јован Вучковић професор Богословије и пр. ректор прав. богосл. учил. Карловачког. У

Новом Саду. Издавачка Књижарница и штампарија А. Пајевића. 1894.“ — Ова златна књига има 140 стр. на повећој 8-ни, и запада 1 ф. и 20 новч. Одма у почетку доноси званичну дозволу од стране Њ. Св. српс. Патријарха **Георгија Бранковића** да се књига штампати може. Особито је закључак важан у овој дозволи. Тамо се вели: „Са благословом овим спајамо и топлу „молитву Богу и Оцу нашем, да на „клони срца свештенства нашег делу „овоме, како би га оно примило и „читало са оном љубави, с којом га „је св. Златоусти написао, и с којом „сте се Ви око преваћања овог срп- „ског издања трудили.“ — *Иза овог сљедује посвета књиге спомену свог много родитеља и доброг оца Јосифа* спроведена писмом пуним синовског осјећаја и захвалности. Па онда долази још и врло занимив предговор. — Овај је златни и веле драгоцен пријевод најпрво био објелоданен у првој „Просвјети“, коју је уредио пок. министар **Јован Цвијковић** оно што је иза њега претекло, то смо ми штампали у нашој лањској „Просвјети“ стр. 49. 88. и 124. За чудо нам је што је вриједни прота **Вучковић** ову другу околност у свом предговору прећутао?!... Нашима је дакле Свештеницима овај сваке најискреније похвале достојни пријевод врло добро познат из обедијух „Просвјета“; али, пошто је сад у овој књизи „првобитни превод поправљен и пошто су му овдје и ондје донетне некоје примједбе“ ми најживље препоручујемо ову књигу особито љубави нашега Свештенства, да је набави и да је живожелно чита и себе исправља, поклањајући се ријечема једнога, између највећих и најбогодуховенијих учетеља у старој васеленској цркви, на истоку којој је он исти придјев „*православне*“ дао.

— „*Biološke postaje.* — Čitao u svečanoj sjednici jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 14. prosinca 1893., pravi član **R. Brusina.** U Zagrebu. Tisak Dioničke tiskare 1894.“ Ова врло научна расправа одређив-

ши језгровито што је „*биологија*“, или боље рекавши о чему се она бави и од какве су превелике потребе „*биолошке постaje*“ за природне науке: прича потанко и основно о свима биолошким постајама код свијех културнијех народа: те заговара, да би се имале подигнути и сличне хрватске постаје на обали јадранскога мора од Трета до Црпе Горе; а поименице на Хвару (*Lesina*) и особито у близини Дубровника. Или кад би разлог изискивао, да се таква постаја подигне у строго хрватском приморију од Црквенице до Сења: онда чувени академик указује на Повиље код Новог. Дубровачкој пак постоји даје онај већу важност зато, што би та постаја могла своја истраживања распростирати на Боку „за коју су сви страни pisci slošni, da je nema više (ваљда „*slične*“? Ур.) на свијету“; па кад би постаја о којој је рече још и парну лађу имала, вели он да је то *Skadarskoga jezera*, ено веома занимиве арбанашке обале (та је обала данас вишом страном прногорска Ур.) и да је још све необрађено поље. — И ова је радња, један латоров листак, који је у вилењу толикијех другијех радова, који ће овјековјечити успомену тако знаменита, неуморна, на далеко чувена и славна научњака у природнијем наукама, као што је **Шпиро Брусина** родом Далматинац. Слава му! —

— „*Školski Vjesnik.* Stručni list zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu Urednik **Ljuboj Dlistuš.** I. 1894. mjeseca januara. Uredništvo: Sarajevo, zgrada zemaljske vlade. Administracija: Sarajevo, zemaljski ekonomat. Godišnja cijena Školskom Vjesniku sa poštarinom 2 for. a. v. Sarajevo. Zemaljska štamparija 1894.“ — Оваки исти наслов на другом ступцу стоји са ћирилским словима; а при самом врху на челу је грб босански. Лист је штампан на 4-ни и без „*Службеног додатка.*“ Запрема ова прва свеска 47. стр.; а „*Додатак*“ другијех 18. с једнијем прилогом: „*Učevna osnova za gradske dječjačke škole i za djevojačku osnovnu*

školu u Sarajevu.“ — Излазиће свакога мјесеца по једна свеска у два штампана табака; а чланци су писани њеки латиницом, (која вазда предњачи), а њеки ћирилицом. — Садржај ове прве свеске овај је: „Čitaocima.“ — „Ljuboje Dlistuš: Školske prilike u Bosni i Hercegovini od okupacije do danas.“ — Антун Плохл: Двије три о красопису и писању у основној школи.“ — „Primjeri praktične nastave (и ћирилицом).“ — Gjuro Vujker: Odgojenje.“ — „Iz petagoške prošlosti (и ћирилицом).“ — Љубоје Длустуш: Стари Грци и узгојење у њих.“ — „Ljubomir Popović: Daskal.“ — „Petagoška smotra (и ћирилицом).“ — „Popularno naučni članci (и ћирилицом).“ — „Leopold Glück: Crnice iz higijene.“ — „Иван Курчмар: Неколико ријечи о бактеријама и бацилима.“ — „Dopisi;“ — „Petagoške mrvice.“ и „Listak“ (све троје ћирилицом.) — „Веогопис година 1893.“ — „Sluzbeni dodatak“ (латиницом и ћирилицом.) Наравно је да влада с овом листом иде на какав свијету покаже колико се она брине за школе у Босни и Херцеговини, и да се само у овом листу доноси оно, што влада хоће и како она хоће. Свакако овај лист веома је занимив; а за посве малу цијену: па ће добро доћи свакоме, који проучава културне народне прилике у окупиранијем нама сусједним земљама.

— „Рачунски извјештај „Српског учитељског конвикта у Новоме Саду“ за 1893 годину. — У Новоме саду. Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевкића 1894.“ — У њему су пописани: I. Управа. II. Чланови почасни. III. Чланови оснивачи. IV. Чланови потпомагачи. V. Прилози за 1893 г. VI. Легатар и добротвори; а најзад таблица у којој је: „Преглед стања благајне друштвене за год. 1893.“ — Конвикт пак стоји под високом заштитом Њ. Св. Преузвишеног Госп. ГЕОРГИЈА патријарха и митрополита

српског, Њ. Велич. правога тајног са вјетника и т. д. — Стање благајне на крају 1893. год. било је од 21.272 ф. и 72 новч. а в.

— „А. И. Александровъ. По Адријатическому мору въ Черногору на торжество 14-го июля 1893 года. Казань. Типографія Т-на Печенкина и К. въ Казани. 1894.“ — На 8-ни странаѣ 46. — Овај прекрасни путопис чувенога професора Александрова пун је прекраснијех утисака, који су на писца упливисали, на путу од сењске Ријеке у Црну Гору; а такођер и пун жаркијех осјећаја према овој посљедњој, који су ученог писца одушевљавали за вријеме ободске свечаности. — Вриједно би било превести овај путопис на српски језик; а наша би га „Просвјета“ врло радо у одломцима објелоданила. Слава ученом професору Александрову и свесрдна му желима на братским чувствама, која су његовом љубављу надахнула према нашој милој и јуначкој отаџбини и њезину „пјесник — краса сербској литератури“ великом господару ШТИЦИ I.!

— „Служба Святимъ Славянскимъ Апостолам КИРИЛЛУ и МЕТОДИЈУ въ болгарскомъ спискѣ XIV. вѣка. А. И. Александрова. Оттискъ изъ „Русск. Филол. Вѣстн.“ Варшава. Типографија варшавскога учебнаго округа. Королевская № 13. 1893.“ — Ово је научна филолошка расправа чувеног професора Славистике на Казанској Универсији А. И. Александрова у којој је славни научњак истражио све што се на споменути службу односи, додавши на крају из споменутога бугарскога списа два тачна преписа за 14 фебруара и 6 априла. Сва ова расправа не заузима но 15 странаца на повећој 8-ни; али све самога сувога злата за словенску филологију. —

РАЗНЕ БИЈЕШКЕ.

— Један добротвор православља и Српства у далеком свијету. — Из поуздана извора дознајемо и врло радо на виђело износимо прекрасно и ревно заузимање Преосвештенога **Николаја** епископа Алеутског и Алишинског у Америци окол ширења православља у онијем далеком крајевима, и особито окол утврђивања онамошње српске омладине у вјери својих праотаца и у добром владању хришћанском. Он је Рус; али се односи са највећом љубављу према онамошњим Србима. Одзивајући се његовој жељи, овијех дана отпредио му је наш Високопреосвештени Митрополит **Митрофан** један сандук пун школскијех и религиознијех књига, уз све бројеве, — лањске и овогодишње, — наше „Просвјете.“ Преосвештени **Николај** те ће књиге раздавати српској младежи у онијем странама, да кроз то у њу што оштрије и што више учврсти приврженост к свој православној цркви и љубав према својој српској народности. — Нека му је слава и од нас вјечита свесредна хвала! —

— **Господарев телеграм.** — Велики је утисак учинио телеграм, којем је Њ. В. наш витешки Књаз и Господар **Никола I.** управо Југославенској Академији у Загреб, поводом смрти хрватскога великога учењака и патриота **Дра Фра. Рачког.** — Овај су телеграм на јагму разлијела по свијету наше и туђе новине. — Наше су га примиле као претечу брацкога измирења; а њеке туђе коментирале су га на обични свој начин. Жаца их јамачно онај израз да „на народе дјејствује, окупља их и отворени гроб великијех људи;“ јер се боје, да им овакви глас не би помрсио конце у њиховим тежњама, да нас у распри и раздору до вијека и конца уздрже ради својих егониетичкијех сврха. — Ако и касно, — јер друкчије немогосмо, — ево и ми китимо нашу „Просвјету“ тим златним ријечима предубокога

сажаљења, нашега Владаоца и Господара.

„Доцна ми је стигао тужни глас о смрти заслужнога **Рачкога**, али ипак и сувише рано, да ме дубоко потресе. Искрено сачуствујем у жалости хрватскога народа, која нам је заједничка. На народе дјејствује, окупља их и отворени гроб великијех људи, као и слово и дјеловање њихово за живота им. Молим Академију, да буде тумач мога сачуствовања и код прослављене породице покојника.“ —

— „**Горски Вијенац**“ — с великијем весељем дознајемо, да се је под овијем симпатичнијем именом, устројило на **Цетињу** Омладинско друштво, којем је задаћа да његује пјевање и музику и да се вјежба у гимназици; а по могућству још да изведе још и једно своје гласило. Друштво је правилник одобрила наша Црква и влада, те се је то друштво озб и правилно састало. — Ми му с наше стране желимо од Бога сваку срећу и напредак!... и овај

„Горски Вијенац“ нех ни буде

Црној Гори дика:

Ка' и онај — ког јој свео

Бесмртни Владика! —

Цркве и манастири у Русији. —

По извјештају обер-прокурора било је у Русији год. 1891. 64.480 православнијех цркава и капела, а 35.814 парохија и 725 манастира, у којима је било 39.345. монаха и монахиња. — Само у години 1890. сазидало се 453 цркава и 679 капела; а 1891 год. 443 цркве и 239 капела.

— (Дар Његове Светости гимназији карловачкој и значајна изјава. — Читамо у „Сиону“ бр. 7. „На дан свети Јерарха о. г. благоизволела је Његова Светост дати свечан објед, на којем су присуствовали професори богословије и гимназије са Србима учитељима основних школа. Том приликом је Његова Светост даровала гимназијеком фонду

и карловачке гимназије 1000 фор, јер: „хоће подједнако да љуби обегимназије наше, а не да буде једној отац, а другој очух.“

„Осим тога учинила је Његова Светост и одлучну изјаву, да жели — ако га Бог поживи — подићи богословско сјемениште.

„И жељи тој, Његове Светости одзивамо се најтоплијом молитвом к Богу: да нам живи св. патријарха **Георгија** на многа љета.

Слава му!“ — и ми опетујемо с наше стране „Слава му!“ **Уред.**

— (Постављање народно-црквеног и патријарашког секретара.) У сједишци саборског одбора од 5. (17.) фебруара о г. именован је св. Патријарх **Георгије**, по праву које му даје високи кр. рескрипт од 10. авг. 1868, за свога **патријарха** и народно-црквеног секретара дојакошњег вриједног и савјесног подсекретара г. **дра Милоша Илића**. Честитамо новом секретару на том заслуженом унапређењу и одликовању!“ (Присаједињавамо се. **Уред.**)

— **Краљевски дар пјесниковој породици.** — Читамо у Биоград. „**Мир**“ да је Његово Вел. **Александар I**. Краљ Срб. оцјењујући заслуге пок. пјесника **Војислава Илића**, подарио његовој породици 200 динара мје сечно, док му се год дјеча школују. Слава му! —

— **Др. Ватрослав Јагић.** „Suhotičke novine“ дознају из Загреба да Хрвати много раде, на чак да су се већ и преговори отпочели, да професор на бечком свеучилишту **Др. Ватрослав Јагић** дође на чело Југославенске Академије, и уједно да буде наименован за професора на загребачком свеучилишту. Додаје још исти лист, да су у Загребу ради тога спремни на велике жртве. — Тб би са свим право било; а Боже дај да се обистини! —

— **Читуља знаменитијех у Словенству мужева.** — Читамо у „Гласу Црногорца“: „Србобран“ доноси: „Наша браћа Лужички Срби у њемачкој покрајини Саксонској изгубили су главни стуб свога народнога живота. У лужичком главном граду Будишину преминуо је најодличнији првак и неустрашиви вођа Лужичких Срба, каноник будишинског каптала **Михаил Хорник**.

Сав свој живот и све своје способности заложно је Хорник за опстанак и срећу милога свога рода српског. Он је био душа свега политичког и културног живота оне забачене шачице Срба тамо у лужичкој Лици и српској Шумадији, тамо посредником оног онога мора туђинштине, у Саксонској Лужици. И као свећеник, и као политички вођа и као књижевник, **Михаило Хорник** борио се на сваком кораку, да сачува од пропашћу оно 175.000 Лужичких Срба и да им обезбједи будућност просвјетом и самосвјешћу народном. И што се данас у свијету чује и зна за Лужичке Србе, и што је данас у Лужичких Срба пробужена народносна свијест, те се живо отимају из чељусти њемштине: поглавита је заслуга њиховог врлог свећеника, жарког родољуба и одличног књижевника, **Михаила Хорника**. Пуно је радио и урадио за народ свој **Михаило Хорник**. Писао је и преводио многе пјесме, приповјетке и чланке сваке врсте; уређивао је књижевне листове; његовао народу повјест и језик народни; сабирао је народне умотворине лужичке; издавао многе побожне, забавне и поучне књиге за неку народ; пресађивао словенску књижевност међу Лужичке Србе и одржавао везе са свима осталим Словенима; писао многобројне словенске публикације и научне расправе о језику лужичком; будио род свој и пробудио му из мртвих народносна српску свијест; борио се за народ свој и живом

и писаном ријечи, свуда и свагда. Пуних 30 година. Хорник је био уредник „Сазориса Matice Serbske“ у Будишину, којој је он био камен темељац и предсједник. А пуних 40 година Хорник стоји на мегдану јавнога рада и неустрашиво бије бој са силним, несравњено надмоћним непријатељем — са уједињеном њемштином.

Михаил Хорник родио се римског 1 окт. 1833 год. у маленом селу Ворклецима у саској Горњој Лужици. Свој књижевни рад почео је још 1852 год. у „Nedjeljnim novinama.“ И од тада па до самртног часа радио је без одмора и без престанка, а лозинка му је била: „Само у неуморном и упорном раду наш је спас!“ 1 римског септембра прошле 1893 захвална Лужичка Србадија прославила је Хорников шездесети дан рођења и четрдесетогодишњицу јавнога рада његовог. А већ 11 (23) фебруара 1894 год. тужни глас погребног звона у Будишину огласи, да је умро велики-Словенин, скромни, непорочни божји човјек — Михаил Хорник. Вјечна му памјат!

— И Срби у Краљевини изгубили су чувена научна мужа и велевриједна београдског професора у осеби **Владимира Карића**. — Он се је занимао с историјом уопће, а особито са географијом и етнографијом. Писао је много врло много о стварима, које у његову струку засјецају и удесио за школе у Србији српску историју и земљопис. Али овеће дјело, његова „Србија,“ у ком је Србију описао са историчког, географичког и етнографичког погледа: довољно је да му трајну и вјековиту успомену у српском народу сачува. У том погледу тешко ће се у српској књизи њему премац појавити. Бог му цијену душу помиловао! Лака му српска земља, коју је он толико љубио и научно на углед износио!

— Замољени, врло радо доносимо, упућени нам следећи оглас:

„СРПСКОМ НАРОДУ.

„Докле се сузе још нису осушиле у очима нашим за **Војиславом Ј. Илићем**; докле се гроб његов још није ни побусао, ми се потписани, још јецајући за непрежањеним нам пјесником, окуписмо и договорисмо, да се обратимо Народу Српском за прилоге, којима би се могао подићи споменик, достојан славе његове, достојан поште и љубави Народа Српскога.

„На то се и ријешисмо баш за „вруже ране“ руковођени мишљу, да кад један народ велича синове своје, какав је био Војислав, да он велича тачно сам себе, да чим он то прије учини тим племенитије и достојније изражава оно, што му је на срцу. Уз то и да се свако брзу радњу налагала и да се не треба одгађати.

„Ми се не обраћамо на по се ни Србима из Краљевине и Књажевине, ни онима из преко Саве и Дрине, ни онима дуж Мора или с Косова, него цијелом народу нашем од Адрије до Балкана и од Сент Андреје до Бијелог и Егејског Мора, докле српска вила, посестрима Војислављева, тужи и тјепи, докле год она напомиње старе јаде и надахњује надање српској души.

„Молимо с тога да се прилози за Војислављев споменик упућују благајнику овога одбора г. Милошу Валожичу, књижду овадашњем. Поштоваоце покојног Војислава молимо да се свуда, гдје их је, заузму око скупљања прилога и да раде на томе путем и начином, који према

локалним приликама буде најподеснији, како би тих прилога за споменик мезимцу српске виле било што више.

У Биограду на три Јерарха 1894.

Предс. одб. за подизање
споменика Вој. Ј. Илићу

„Змај“ Др. Јован Јовановић.

Благјајник,

Милош Валожич књижар.

Потпредседник,

Др. Мил. Р. Веснич

проф. В. Школе

Тајници:

Р. Ј. Одавић, фил.

Жив. М. Протић ур. „С. Заставе.“

Чланови одбора: Богдан Поповић
проф. Вел. Школе, Драгутин Гођевац
адвокат, Дан. А. Живаљевић секр.

мин. Финанс., Др. Ђ. Ђорђевић проф.,

Јанко М. Веселиновић проф.,

Јевешић, Лаза Комарчић ур.

Мил. Павловић проф., Мил. Јовић

учитељ, Окица Глушчевић уредник

„Одјека“, Петар Убавкић, Пера Тодо-

ровић ур. „М. Нов.“ Симо Матавуљ

шеф пресбирора, Стева Тодоровић

проф., Хаим С. Давичо начелник

министарства финансија.

— Гос. Зах. Поп. у Рељ. — Чудимо се вашем писму, јер ми вам ништа отказали нијесмо, нити вам отказати намјеравамо. — Смирите се и будите нам здрави и весели!

— Госп. В. Гојк. у Заг. — Кад вам буде најласније ви нам пошаљите што сте обећали. — Пишите нам што опширније и будите јаснији у излагању мисли, а језик вам је добар. Поуке моралне, што су јасније: то су боље и корисније. Може се и у мало доста казати; ал' треба да буде све јасно и јевгровито. Добра ви срећа и Бог вас помагао! —

— Госп. Вељ. Рад. у Ер. Нов. — Пјесма у којој се прича, да је јунак умро, зато што је по издаји своје сестре, морао под силу свог, на особити начин тимаревога коња, послати султану: не спада никако међу жељске пјесме него међу јуначке пјесме. — Књиге ћемо вам пак послати, што пријед умогнемо. Бог вас веселио! —

— Госп. М. Драг. — у Уц. — Дали смо, што видите, у штампу; а радо ћемо издати ако што оригинално напишете о Петру II. и о Симу. — Доћи ће у штампу и ваш пријевод чим редња дође. — Бог вас помагао! —

— Госп. М. Драг. у Х. — Не брините се: све ћемо учинити с наше стране по вашој жељи; али и не страшите се толико. — Ко иде по правој стази, томе Бог помаже, и душмани му наудити не могу. Бог нам и вас помогао! —

ИСПРАВАК.

Са свим нехотично увукла се погрешка „у Цариграду“ мјесто „у Црној Гори“ у „Читави чувенијех људи у Словенству“ на стр. 211. у првом ступцу „Просвјете“ за фебруар. Уред.

ПРИМЈЕТА. — Изјављујемо да смо с нехотична неопреза забиљежили у III. свесци „Просвјете“ стр. 154 први ст., да је одговорни уредник „Мира“ Павле Тадић, баа да смо опоменили, као главног и одговорног уредника Стева Чуттрила, нами врло добро позната, као вриједна врла и отлична некадашњег надзорника наших школа. Ову нестичмену грешку овим исправљамо. Уред.

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

— Преч. Г. Протод. Ф. Рад. на Цет. — Онако је стајало у вашем рукопису: а ми смо већ исправили. — Старине, које сте нам послали, окасниле су за овај пут. — Шта учинисте с описом Кијева: то нас је више занимало, пошто смо већ почетак печатали, а наставка немамо?... Можда су вас омјеле масојеђе!?!... Здравствуйте!

— Високопреос. Еп. Ник. у Дуб. — Примили смо, захваљујемо и употребити ћемо чим прије умогнемо. — Господ вам помагао!